

SIPOS ANDRÁS

OSTENDE-I NAPLÓ

Budapest székesfőváros és a külföldi hitelezők tárgyalásai 1925-ben

1925 augusztusában a nyugodt körülményeket biztosító kellemes belgiumi fürdőhelyen gyűltek össze a magyar főváros küldöttei és a hitelezők képviselői, hogy immár harmadik nekifutásra kísérleljék meg rendezni a város I. világháború előtti kölcsöneinek terhes ügyét. A világháborút megelőző években Bárczy István polgármester irányításával végrehajtott nagyszabású városfejlesztési program külföldi hitelekre alapozódott. 1909 májusában a közgyűlés 270 millió korona kölcsön igénybe vételét határozta el a következő 10-15 év beruházásaira. A beruházásokat távlatilag is elsősorban kölcsönpénzekből kívánták megvalósítani, ami megkövetelte a főváros által kibocsátott kötvények iránti olyan széles körű és tartós kereslet biztosítását, ami a hazai tőkepiacon elérhetetlennek mutatkozott.

A fővárosnak ekkor sikerült első ízben külföldi pénzcsoportokat megnyernie hosszú lejáratú törlesztéses kölcsön folyósítására. A hazai nagybankok monopóliumának megtörése a város hiteligényének kielégítésében és a közvetlen összeköttetés megteremtése a vezető nemzetközi pénzpiacokkal a Bárczy féle városvezetés komoly sikere volt. A 270 milliós program első részleteként, 1910 januárjában a londoni Lloyds Bank és a Neumann, Luebeck & Co. 2 millió £ (= font) (48 millió korona) névértékű kölcsön folyósítását vállalta, ami a város számára — a kibocsátási árfolyamvesztés és a költségek leszámításával — 43,5 millió korona tényleges bevételt jelentett. A későbbi tárgyalások folyamán ezt röviden „angol kölcsönként” emlegették.

1911 áprilisában fogadta el a főváros, négy vezető francia pénzintézet — a Banque de Paris, a Société Générale, a Crédit Lyonnais és a Comptoir National d'Escompte — 100 millió korona (105 millió frank) kölcsönre szóló ajánlatát. A szindikátusba budapesti nagybankokat is bevontak, melyek a kölcsön 48%-át vállalták. Emögött valójában színlelt szerződés állt, mely a francia tőzsdei adó csökkentését célozta. A magyar bankok ténylegesen nem vettek részt a kölcsönben. A kötvények értékének 30,9%-át Franciaországban, 22%-át Belgiumban, 46,7%-át

pedig Svájcban bocsátották piacra a francia bankok ottani fiókjain és ügynökségein keresztül. A „francia kölcsön” valós bevétele 90,1 millió koronát tett ki.

Az 1909-ben indított kölcsönprogram lezárásaként 1914 márciusában a berlini Dresdner Bankkal kötött szerződést a főváros minden korábbi meghaladó, 158 millió korona névértékű kötvénykölcsön kibocsátásáról annak érdekében, hogy ennek révén 136 millió korona effektív bevételhez jusson. 8 millió korona névértékű kötvényt a főváros kezelése alatt álló alapok és alapítványok kaptak, magyar bankok 12,2 milliót vettek át. Azaz 137,8 millió korona névértékű kötvény került külföldi pénzpiacra, ebből — az eredeti kibocsátás szerint — a Dresdner Bank 98,7 millióval, a londoni Morgan, Grenfell & Co. 24 millióval, a bázeli Schweizerischer Bankverein 5,3 millióval, az Amsterdamsche Bank 3 millióval, a Banque de Bruxelles 6,8 millióval részesedett. A „német kölcsön” tiszta hozadéka végül 133,8 millió korona volt a főváros számára, azaz a három külföldi kölcsön összesen 267,4 millió korona tényleges bevételt jelentett.

A kölcsönprogram alapja az a számítás volt, hogy az ennek révén eszközölt beruházások jórészt pénzügyileg is gyümölcsözőek lesznek, és maguk fogják fedezni a törlesztőterhek nagy részét, a fejlesztések tovább gyűrűző hatása pedig a bevételek további emelkedésében is jelentkezni fog, így a fokozott eladósodás a lakosság egyetlen csoportjára sem fog újabb terheket hárítani. A békeidők viszonyai között ez megalapozottnak tűnt, és az eredmények is igazolni látszottak az elgondolást. Noha a város adósságállománya 1909–1914 között háromszorosára nőtt, háztartása nemhogy megrendült volna, inkább a korábbinál is stabilabb képet mutatott.

A fizetés módja tekintetében a három kölcsön konstrukciója hasonló volt: a kamatot félévenként a kötvényekhez csatolt kamatszelvényekre fizették ki, a törlesztés pedig a törlesztési tervben meghatározott számú kötvény kisorsolása útján történt. A sorsolásokat a kamat esedékességének napján tartották, és a kisorsolt kötvényeket a következő félévi kamatedékesség napjától lehetett névértéken beváltani, ekkor ezeknek a kamatozása megszűnt. Az angol és a francia kölcsönök kamata évi 4%, a német kölcsöné 4,5% volt. A három kölcsön törlesztési és kamatszolgálata mintegy évi 13,5 millió aranykoronát igényelt.¹

---

1 *Gárdonyi Albert*: A főváros kölcsönügyeire vonatkozó okmányok gyűjteménye. I. kötet. Külföldi kölcsönök. Bp., 1923. (A továbbiakban: *Gárdonyi*, 1923.); *Csupor József*: Budapest székesfőváros kölcsönönci. In: *Közgazdasági Szemle* 48. (1924) 337–358. p.; *Sipos András*: Várospolitikai és városigazgatás Budapesten. Bp., 1996. 130–146. p.; *Uő.*: Városgazdálkodás és közsegésítési politika Budapesten. In: *Történelmi Szemle* 38. (1996) 2–3. sz. 252–260. p.

Az angol és a francia kölcsönt a főváros a világháború kitöréséig, a német kölcsönt pedig 1919 januárjáig törlesztette. A fizetési tilalom 1921 májusáig állt fenn.² A valutában esedékes kötelezettségeket a költségvetésben a mindenkori árfolyamnak megfelelő koronaértéken irányozták elő és tartalékolták. A kölcsönök felvételekor, az aranyalapú valuta, a stabil árfolyamok korában senki nem gondolt olyan feltételek rögzítésére, melyek akár a hitelezőt, akár az adóst védték volna az értékarányok szélsőséges eltolódása esetére. A korona árfolyamának zuhanása horribilis összeggé duzzasztotta a békeidőben ésszerű és elviselhető mértékűnek látszó tartozásokat. A békeszerződés hatályba lépéséig, 1921. július 26-ig felgyülemlett hátralékot 1922 áprilisában (az április 20-i devizaárfolyamok szerint) közel 6 milliárd koronában mutatták ki,³ miközben a költségvetés teljes kiadási előirányzata erre az évre másfél milliárd korona (az infláció folytán a zárszámadási eredmény már 3,2 milliárd korona) volt. Aranykorona-értékben 1925-ben csak az angol, francia és belga kötvénybirtokosokkal szembeni háborús hátralékot közel 24,8 millióra becsülték.⁴ A folyamatos törlesztő- és kamatszolgálat felvételéhez még a hátralék figyelmen kívül hagyásával is szükséges évi 13 millió aranykorona pedig 1921–1922-ben önmagában is jóval meghaladta a városi háztartás éves kiadásait.⁵ Mivel ilyen körülmények között a fizetési tilalom lejártával sem merülhetett fel a törlesztések megkezdése, ez az összeg is évről évre a hátralékot gyarapította.

A hátralékok jogi helyzet és a lehetséges következmények szempontjából két részre oszlottak. A békeszerződés hatályba lépéséig (1921. július 26.) az ellenséges államok polgárainak meg nem fizetett adósságokról a trianoni béke X. részének 231. cikke rendelkezett. Ennek értelmében ezekért az állam szavatolt, és kölcsönös állam-

---

2 A háború kitörése után megtiltották az ellenséges államokba irányuló kifizetéseket. 1914. október 26-án a 7808/1914. M. E. rendelet alapján a kereskedelmi miniszter 78.133/1914. IV. sz. rendelete tiltotta meg a fővárosnak, hogy a francia kölcsönből eredő tartozásait francia állampolgárok részére kifizesse. November 9-én a 8286/1914. M. E. rendelet már általános fizetési tilalmat léptetett életbe Nagy-Britanniával és Franciaországgal szemben, majd ez fokozatosan valamennyi ellenséges államra alkalmazást nyert. A német kölcsön törlesztésének beszüntetése a tanácsköztársaság pénzügyi népbiztosának 1919. március 29-i 6. P. N. sz. és április 15-i 18. P. N. sz. rendelkezésein alapult. Ld. *Gárdonyi*, 1923. 121–123., 129–131., 212–215., 309–315. p.; *Homolyai Rezső*: A főváros pénzügyei 1919–1931. Bp., 1934. (Statistikai Közlemények, 66. 2. sz.) (A továbbiakban: *Homolyai*, 1934.) 6–7., 46., 58., 67–68., 76–77. p.

3 Fővárosi Közlöny (= F. K.) 1922. 53. sz. (dec. 1.) II. Melléklet 11. p.

4 MOL (= Magyar Országos Levéltár) K 269 (= Pénzügyminisztérium. Általános iratok) 344. cs. 360. técl. PM Elnökség 6258/1925.

5 Az éves költségvetési kiadások számított aranykorona-értéke 1921-ben 10,2 millió, 1922-ben 11,4 millió, 1923-ban 21,6 millió, 1924-ben 49,1 millió, 1925-ben 89,3 millió. *Homolyai*, 1934. 32. p.

közi elszámolás (klíring) útján kellett rendezni. Erre a feladatra 9.110/1921. M. E. sz. rendelet 1921 októberében felállította Felülvizsgáló és Kiegyenlítő Hivatalt, mely a Pénzügyi Központ keretében működött. A hivatal feldolgozta az ellenséges államok hasonló hivatalaihoz a hitelezők részéről érkező igénybejelentéseket, és az elismert tartozást köteles volt a másik állam hivatala javára haladéktalanul jóváírni. A hivatalok közötti kölcsönös jóváírások után maradó különbözetet háromhavonként kellett készpénzben megfizetni.⁶ A tartozást, az eredeti szerződéstől függetlenül, az érdekelt antant-állam pénznemében kellett kiegyenlíteni, a háború előtti árfolyamnak megfelelően. A hitelező saját országának kiegyenlítő hivatalától kapta meg járandóságát, és az adós hivatal feladata volt, hogy a tényleges adóstól behajtsa.⁷ Ezek a rendelkezések a fővárosra is vonatkoztak mint adósrá, a tárgyalások során azonban mind a főváros, mind a hitelezők képviselői abból a feltevésből indultak ki (mint kiderült, tévesen), hogy a klíring útján rendezett adósságokat az állami költségvetés teljes egészében magára fogja vállalni. Az 1921. július 26. után esedékes követelések viszont bármikor és teljes összegben perelhetők és behajthatók voltak.

Ettől kezdve a városvezetés feje fölött Damoklész kardjaként függött a fenyegetés: a hitelezők zár alá vétetik, majd lefoglalják a főváros vagyonát, közüzemeit, vállalatait. Szorongatott helyzetben kezdték meg tárgyalásaikat 1922 tavaszán a hitelezők képviselőivel,⁸ melyek eredményeként az adósság tetemes részének elengedését szerették volna elérni. Kezdetben az egyes kölcsönök hitelezőivel való külön megegyezésre és a közöttük lévő — vélt vagy valós — ellentétek kihasználására törekedtek. Ezen az úton nem sikerült eredményt elérni, hiszen valamennyi hitelező árgus szemekkel figyelte, nehogy valamely másik országbeli csoport előnyösebb feltételekben, igényeinek nagyobb arányú kielégítésében részesülhessen. Miután világossá vált, hogy csak az adósságok egységes rendezésére van kilátás, a főváros közös hitelezői értekezlet összehívását kezdeményezte, mely 1923 áprilisában Bázalban ült össze a Svájci Bankárok Szövetségének szervezésében.

---

6 Valójában ez Magyarország egyoldalú fizetési kötelezettségét jelentette, mert a győztes államok terhére mutakozó különbözet visszatartható volt ezen államoknak vagy polgáraiknak a „háborúból kifolyólag járó összegek teljes kifizetéséig”. (Békeszerződés X. rész, III. cím, 231. cikk, Függelék 11. §) A klíring-tartozások rendezéséről Nagy-Britanniával kötött egyezményt az 1922:XVI. tc., Franciaországgal az 1922:XXVIII. tc. iktatta törvénybe.

7 Az 1923:XXVIII. tc. értelmében az adósnak tíz félfély részletben kellett tartozását az állam javára megtérítenie.

8 A francia hitelezőket nem a kölcsönt nyújtó bankok, hanem a Francia Értékpapírtulajdonosok Nemzeti Egyesülete képviselte, mely mint hivatalosan elismert érdekképviselőlet e kérdésben is szorosan együttműködött a kormányzati szervként dolgozó Francia Magánjavak és Érdekek Hivatalával.

A tárgyalási pozíciókat nagyban befolyásolta, hogy az egyes kölcsönökből származó adósságok különböző pénznemekben testesültek meg, és ezek egymáshoz viszonyított árfolyamában is komoly eltolódások történtek.⁹ Különösen kényes volt az 1914. évi német kölcsön kérdése, melynek címelei minden országban beválthatók voltak, ahol forgalomba kerültek, az adott ország pénznemében: tehát koronában, német márkában, fontban, svájci és belga frankban, holland forintban. A főváros ezt a kölcsönt megkísérelte két részre választani. Az angol bank útján kibocsátott részt elismerte font-kölcsönnek a többit viszont márkakölcsönnek tekintette, és a német hitelezőkkel szembeni tartozását békebeli értékének töredékét képviselő papírmárkában kívánta törleszteni.¹⁰ A Dresdner Bank ezzel szemben arra az álláspontra helyezkedett, hogy a kölcsönt békebeli aranyárka-értéken kell figyelembe venni, és már az első tárgyaláson, 1922 júniusában kilátásba helyezték, hogy ellenkező esetben a német kézen lévő kötvényeket is áthelyezik az erős valutájú országokba.¹¹ Ezt végre is hajtották, miáltal a többi hitelezői csoportot érdekeltté tették a „német tranche” sorsában. Ennek következtében a főváros képviselői a bázeli tárgyalásokon váratlanul egységes hitelezői fronttal találták magukat szemben. Teljes egyetértésben nyilvánították ki, hogy „nem létezik semmiféle német rész, s hogy e kölcsön kötvénytulajdonosai egyenlő elbánás alá esnek, bármilyen nemzetiségük legyenek is.”¹² Az 1914. évi kölcsönt immár nem aranyárka-kölcsönnek tekintették, hanem nemzetközi többvalutás kölcsönnek, mely a hitelező kívánsága szerinti pénznemben fizetendő vissza. Mivel a német kölcsön volt valamennyi közül a legnagyobb, e jogvita kimenetele döntően befolyásolta a főváros terheinek mértékét. A hitelezők valamennyi tartozást fontra számították át a háború előtti árfolyamon, és annak értékét közel 12 millió fontban állapították meg, a

9 Az angol kölcsön törlesztését a szerződés kizárólag fontban írta elő, mind budapesti, mind londoni fizetés esetén. A francia kölcsönt budapesti kifizetés esetén koronában, a franciaországi, belgiumi és svájci kifizetőhelyeken francia frankban kellett törleszteni; minthogy ezek a kötvények Magyarországon ténylegesen nem kerültek forgalomba, gyakorlatilag a teljes kötelezettség frankban terhelte a várost. A frank fonthoz viszonyított árfolyama a háború előttinek kb. ötödére csökkent.

10 Ezt a kölcsönszerződésnek arra az előírására alapozták, hogy a főváros a fizetéseket a Dresdner Banknak márkában köteles teljesíteni, amely maga gondoskodik a többi ország beváltóhelyeinek javadalmazásáról; az Anglia részére szükséges összeget ugyanakkor joga van fontban is igényelni. Ennek alapján beszéltek a főváros képviselői az 1914. évi kölcsönön belül „angol és német tranche”-ről.

11 BFL (= Budapest Főváros Levéltára) IV. 1403. s. (= Budapest Székesfőváros Törvényhatósági Bizottságának iratai. Külföldi kölcsönök ügycivel foglalkozó bizottság jegyzőkönyvei) I. köt. 1922. július 14. 14. p.

12 F. K. 1924. 33. (október 17.) Melléklet 8. p.

főváros képviselői azonban ennek csak a felét ismerték el, és a „német tranche-t” illető jogi álláspontjukat mindvégig, az ostende-i tárgyalásokon is fenntartották.

A hitelezőket az is összekötötte, hogy nem voltak érdekelték a kölcsönök végleges rendezésében olyan feltételek mellett, amilyeneket Budapest az elszabaduló magyarországi infláció körülményei között kínálni tudott. Bázisban ezért ideiglenes megállapodást kívántak, melynek keretében legalább évi 300.000 fontot követeltek. Kemény alku után végül egy 1924 végéig szóló átmeneti egyezmény született, melynek tartama alatt a főváros havi 200 millió korona fizetését vállalta. Ennek érdekében, hogy ehhez olyan fedezetet biztosítsanak, ami mintegy automatikusan követi az inflációt, az egyezmény 10% pótlék kivetését írta elő a villamosjegyek és az Elektromos Művek világítási számlái után, annak kikötésével, hogy ezeknek az évi 2,4 milliárd koronát meghaladó bevételi többlete is teljes egészében a hitelezőket illeti.¹³

A 10%-os pótlék bevétele 1923 második félévében meghaladta az 5 milliárd koronát, ami azonban már nem ért többet 26.484 fontnál. A hitelezők ezért az egyezmény meghosszabbításáról szóló újabb bázeli tárgyalásokon, 1924 szeptemberében ragaszkodtak ahhoz, hogy a nekik járó összeg minimumát fontban rögzítsék. A második bázeli egyezmény 1925 végéig hosszabbította meg a fővárosnak adott törlesztési haladékot; kimondta hogy a főváros által teljesítendő fizetésnek el kell érnie 1924-ben legalább 140.000, 1925-ben pedig 168.000 fontot.¹⁴ Ezt a 10%-os pótlék már 1924-ben meghaladta, hozadéka közel 178.000 font volt.¹⁵

1925-ben Budapesten lényegesen megváltoztak a várospolitikai erőviszonyok: a májusi törvényhatósági választásokon a szociáldemokratákat is magában foglaló „demokratikus blokk” szerezte meg a szavazatok többségét noha ezt a jobboldalt támogató kinevezett tagok és a tisztviselők ellensúlyozták.¹⁶ A választási győzelem tehát nem hozott ellenzéki hatalomátvételt, de új helyzetet teremtett a kölcsöntárgyalások terén is. Ezt megelőzően a kérdés intézése — már csak az előkészítés szigorúan bizalmas jellegére tekintettel is — kizárólag az uralkodó Keresztény Községi Párt vezetőinek legszűkebb köre és néhány főtisztviselő kezében volt. A választások után újjáalakított kölcsönügyi bizottságban részt vettek a liberális és szocialista ellenzék képviselői, és többpárti delegáció utazott ki a bázeli egyez-

---

13 F. K. 1923. 23. (május 18.) Melléklet, 53–69. p.

14 F. K. 1924. 33. (október 17.) Melléklet 5–15. p.

15 F. K. 1925. 44. (november 27.) Melléklet 17. p.

16 *L. Nagy Zsuzsa: A budapesti liberális ellenzék, 1919–1944.* Bp., 1972.; Budapest története V. Budapest története a forradalmak korától a felszabadulásig. Szerk.: Horváth Miklós. Bp., 1980. 218–225. p.

mény közelgő lejárta miatt aktuális újabb tárgyalásokra, melyek helyszínéül a hitelezők ezúttal Ostende-t jelölték ki.

A főváros számára a végleges megegyezés úgyszólván hasonló jelentőséggel bírt, mint az ország szempontjából az államháztartás szanálása a népszövetségi kölcsön révén és a jóvátétel kérdésének ezzel összefüggő rendezése. A szanálással és az infláció megállításával a fővárosnál is aktuálissá vált a „békegazdálkodásra” való áttérés, addig azonban nem lehetett szó szilárd alapokon nyugvó költségvetés készítéséről, ameddig bizonytalan volt, hogy a következő évekre milyen nagyságrendű törlesztési terhekkel kell számolni. Megállapodás nélkül a város nem minősült hitelképesnek a nemzetközi pénzpiacon, márpedig az újabb beruházási programokat újabb hosszú lejáratú kölcsönökre kívánták alapozni. A kérdés további függőben tartása azonban gúzsba kötötte a fővárost a saját erőből végrehajtható fejlesztések terén is. Joggal számíthatott arra, hogy „minden egyes újabb tárgyalásnál mindaz, ami a főváros mai siralmas helyzetének némi megjavítása érdekében történik, a mi terhünkre fog íratni, mint olyan kiadás, amely a főváros teljesítőképességét és a lakosság fizetőképességét jelenti.”¹⁷ Hasonló okból nehéz volt megkezdeni a lakosság terheinek mérséklését, mivel a hitelezők igény tartottak arra, hogy a város, szükségleteinek a végletekig történő megszorításával is, elsősorban az ő kielégítésükről gondoskodjon. A végleges megegyezés tető alá hozása tehát közös ügye és érdeke volt az egymással egyébként élesen szemben álló pártoknak.

Ráadásul a főváros kölcsöneinek rendezetlen volta kedvezőtlenül hatott az ország hitelképességének megítélésére, ezért a kormány óhaja ugyancsak a kérdés minél gyorsabb lezárása volt. Bud János pénzügyminiszter „útravalóul” felszólította a kölcsönügyi bizottságot, hogy „tessék mielőbb most már egy végleges megállapodást létesíteni, mert ha most sem fog létesülni végleges megállapodás, akkor egész kétségtelen, hogy 100%-ban fog kelleni a régi tartozásokra kiegyezni.”¹⁸ A miniszter kijelentései egyértelművé tették, hogy a kormány akkor is elvárja a megegyezést Ostende-ben, ha az csak „100%-os alapon” lehetséges, vagyis az eredeti szerződések szerinti kötelezettségek teljes felvállalásával, és csak bizonyos átütemezéseket, átmeneti könnyítéseket sikerül elérni. A hitelezők részéről kudarc esetén várható retorziók ellen a kormány nem kívánja megvédeni a fővárost, de nem szándékozik hozzájárulni a megállapodásból eredő terhek viseléséhez sem.

A főváros küldöttsége igen kedvezőtlen taktikai helyzetben ült az ostende-i tárgyalóasztalhoz. Az államháztartás előző évi sikeres szanálása után a hitelezők határozott véleménye az volt, hogy a főváros gazdálkodásában is megvannak a teljes

17 BFL IV. 1403. s. IX. kötet, 1925. július 8., 8. p. (Éber Antal).

18 BFL IV. 1403. s. IX. kötet, 1925. július 10. 6. p.

körü fizetéshez szükséges tartalékok, és ezt támasztotta alá az a szakértőbizottság is, melyet a város teljesítőképességének helyszíni megvizsgálására küldtek Budapestre.¹⁹ A szakértők különös buzgalommal tanulmányozták a közüzemeket, és arra a következtetésre jutottak, hogy a négy nagy közüzem — a víz-, gáz- és elektromos művek, valamint a közlekedési vállalat — már 1925-ben több mint 12 millió aranykorona tiszta jövedelmet hozhat, ami 1929-ig 33 millió fölé emelkedhet. Ehhez persze az amúgy is túlfeszített tarifák további jelentős emelését tartották szükségesnek, és a folyó bevételekből végzett üzemi beruházások radikális csökkentését. Ez esetben az üzemek önmaguk is kitermelhetik a teljes törlesztés fedezetét, de a szakértők úgy vélték, hogy a városi költségvetés is deficit helyett több mint 4 millió aranykorona felesleget mutathatna fel, ha az általuk elhagyhatónak ítélt beruházásokról lemondana. A főváros vezetői — noha „belső használatra” maguk is reálisnak láttak egyes üzemek jövedelmezőségének növelési lehetőségeivel kapcsolatos számításokat²⁰ — az ostende-i tárgyalásra készített ellenvéleményükben az üzemek 1925-re várható tiszta feleslegét a szakértők 12 milliójával szemben 4,21 millióban mutatták ki, ami 1929-ig 15,66 milliót érhet el. Azzal érveltek, hogy a költségvetés várható újabb terhei és egyes bevételi forrásainak feltételezhető kiesése, amit a szakértők nem vettek figyelembe, ezt a felesleget többszörösen fel fogja emészteni.²¹

Az ostende-i tárgyalások hivatalos üléseinek jegyzőkönyveit a tanács — az egyezményre vonatkozó közgyűlési előterjesztés mellékleteként — nyomtatásban közzétette.²² Az itt közölt feljegyzések a magyar küldöttség belső vitáit és a háttérben folyt egyezkedéseket világítják meg.²³ A tárgyalások olyan megegyezéssel zárultak, miszerint a főváros 1926–1930 között a kamatok 75%-át, ezt követően 100%-át fizeti. A tőketörlesztés 1934-től veszi kezdetét, és mindhárom kölcsön

---

19 A hitelezők részéről kiküldött szakértőbizottság jelentése. In: F. K. 1925. 44. (november 27.) Melléklet 12–75. p. A szakértő bizottság elnöke de Pury ezredes, a Svájci Bankárok Szövetsége elnökségének megbízottja volt, tagjai B. H. Binder könyvszakértő és J. J. Fifer elektrotechnikai tanácsos Londonból, A. Poisson a francia Magánjavak és Érdekek Hivatalának képviselője, M. Berkitz, a berlini Dresdner Bank osztályigazgatója. A bizottság 1925. január 19.–február 24. között vizsgálódott Budapesten.

20 BFL IV. 1403. s. IX. kötet. 1925. július 27. 29–54. p.

21 F. K. 1925. 44. (november 27.) Melléklet 77–86. p.

22 Uo. 88–99. p.

23 BFL IV. 1410. d. (= Budapest Székesfőváros Tiszti Ügyészségének iratai. Tiszti főügyési és ügyészi irathagyatékok gyűjteménye), Szemethy Károly iratai. 5. doboz. A kölcsönügyi bizottság 1925. november 26-i ülésén döntött úgy, hogy a küldöttség naplójából készüljön 5–10 példány kefelevonat a bizottság tagjainak használatára.

törlesztési ideje az eredetihez képest 20 évvel meghosszabbodik. A város zálogul és biztosítéku a víz- gáz- és elektromos művek bruttó jövedelmeit köti le.²⁴

Az 1926. évi XVII. tc. kimondta, hogy az egyezményel rendezett kölcsönökből eredő követeléseket csak az egyezmény alapján lehet érvényesíteni a fővárossal szemben, továbbá felhatalmazta a kormányt, hogy a fővárosnak engedményeket adjon a trianoni béke hatálya alá eső, államközi elszámolás útján rendezett hátralékok megtérítése tekintetében. A kormány a kamatokkal együtt kb. 27,6 millió aranykoronára becsült klíring-tartozás felét vállalta el az állami költségvetés terhére, a többi a fővárosnak 35 év alatt kellett megfizetnie.

Dokumentum

*Az Ostende-ben járt küldöttség naplója
1925. augusztus 6–augusztus 11.*

1. nap
1925. augusztus 6.

Délután 4 óraker szállásunkon (Hotel Helvetia) a tárgyalás annak megállapításával kezdődött, hogy a külföldi szakértők rapportja²⁵ túlzott optimizmust kelt fel a főváros fizetőképessége tekintetében.

*Bárczy István*²⁶ a rapportban foglaltakat a valósággal homlokegyenest ellenkezőnek tartja, de nem tartja fontosnak a rapport részletes cáfolatát; amire e tekintetben szükség lesz, azt a tárgyalásvezető szóbelileg terjesztheti elő a tárgyalás során. A

24 Az egyezmény szövegét ld. F. K. 1925. 44. (november 27.) Melléklet 101–106. p. Az egyezményt a törvényhatósági bizottság december 18-án egyhangúlag jóváhagyta. A közgyűlés vitáját ld. F. K. 1925. 48. (december 29.) 1685–1714. p. 1926. július 5-én lépett érvénybe, miután a megkívánt számú kötvénytulajdonos is elfogadta.

25 Jelentése.

26 Bárczy István (1866–1943) fővárosi tisztviselő, politikus. 1901-től tanácsnok, a közoktatási ügyosztály vezetője, 1906–1918 polgármester, 1918. április és 1919. január között főpolgármester. 1919. november és 1920 március között igazságügy-miniszter Huszár Károly kormányában. 1920-tól nemzetgyűlési, majd országgyűlési képviselő. A főváros törvényhatósági bizottságába a „demokratikus blokk” listáján került be, az 1925 májusi választások után a „demokratikus blokk” polgármesterjelöltnek tekintette, az 1926. október 1-jén megtartott választáson azonban alulmaradt Sipőcz Jenővel szemben. Ezt követően csatlakozott az Egységes Párthoz, ill. a várospolitikában a Községi Polgári Párthoz. Az ostende-i küldöttségben mint szakértő tag vett részt.

tárgyalási módot, hogy t. i. az érdekelteknek ennyi képviselője tárgyaljon, nem tartja alkalmasnak arra, hogy eredményt lehessen elérni, a megegyezés lehetőségében nem bízik, s ezért ha a tárgyalások nem vezetnek eredményre, azt kell elérni, hogy a hitelezők bízzanak meg 2-3 embert, azok jöjjenek Pestre, az egyezség megkötésére, erre az időre pedig fel kell készülni a tárgyalásokra, és tisztázni kell a jogi helyzetet a német kölcsön kérdésében.²⁷

*Wolff Károly*²⁸ szerint a rapport óriási optimizmust áruel. Impressziója, hogy az angol ma valószínűleg nem is akar megegyezni, csak 1929-ben, amikorra fölteszi, hogy a főváros 100%-os fizetés teljesítésére is képes lesz. Alphandnak²⁹ egyébként bizonyára csak az a kérdése lesz a magyar küldöttséghez: „Mi az urak ajánlata?” A tárgyalási taktika keretébe tartozónak tartja annak a kérdésnek a felvetését, hogy mivel garantálják a hitelezők hozzájárulását a kötetendő egyezséghez. Az Éber³⁰ által még Budapesten említett évi 280.000 £-nál többet nem hajlandó adni a kölcsön

---

27 A német kölcsönnek kapcsolatos jogvitára ld. a bevezetőt. Ebben a kérdésben a magyar delegáción belül sem volt egységes álláspont. Szabó Imre tiszti főügyész jogi vélcmeny a város hivatalos álláspontját támasztotta alá, mely a német tartozást csak márkában tartotta elismerhetőnek, és a kötvények áttolását az crös valutájú országokba illegális „sibolásnak” minősítette. Teleszky János és Éber Antal viszont úgy vélcledtek, hogy ezt a magyar küldöttség taktikai okokból hangoztathatja, valójában jogilag a hitelezők felfogása nchezcn vitatható, mivel a kölcsön címletei bemutatóra szóló értékpapírok, melyek semmifélc korlátozást nem tartalmaznak arra nézvc, hogy birtokosuk mely kifizetőhelycn nyújthatja bc.

28 Wolff Károly (1874–1936) jogász, 1909–1918 a magyar Főudvarnagyi Bíróság elnöke. 1919-ben kapcsolódott bc a politikai életbc, 1920-tól nemzetgyűlési, majd országgyűlési képviselő, a főváros törvényhatósági bizottságának tagja és a Keresztény Községi Párt (1920–1925 között a közgyűlés többségi, uralkodó, 1925 után is a legnagyobb pártjának) elnöke.

29 Charles Alphand a Francia Magánjavak és Érdekek Hivatalának igazgatója.

30 Éber Antal (1872–1950) 1920-tól a Magyar – Olasz Bank vezérigazgatója, 1920-tól tagja a főváros törvényhatósági bizottságának pártönkívlí liberális politikusként, 1925-ben a „demokratikus blokk” listáján került a közgyűlésbc. Később az Egységes Párthoz csatlakozott, 1931–1939 között országgyűlési képviselő, de 1931 végén már kilépett a kormánypártból. Az ostende-i tárgyalásokat előkészítő kölcsönügyi bizottságban ő dolgozta ki a 280.000 £-ra vonatkozó ajánlatot. Ennek számítási alapja az volt, hogy a francia kölcsönt, a frank árfolyamcsökkenését figyelembc véve, az eredeti érték 25%-val kívánta figyelembc venni, és kompromisszumként az 1914. évi kölcsön „német” részerc is ugyenezt a redukciót alkalmazta volna. Ilyen módon a tartozás a hátralékos kamatokkal együtt mintegy 7 millió fontra csökkent volna, és ennek 4% kamataként kívánt 280.000 fontot felajánlani, a tőketörlesztést pedig 20 évre felfüggeszteni. A tárgyalások vezetésevc megbízott Teleszky János úgy vélcledett, hogy a hitelezők számára ez nem lesz tárgyalási alap, ugyanakkor az ő személycs kívánsága volt, hogy Éber is legyen tagja a küldöttségnek, éppen azért, mert ezt az álláspontot erőteljesen és nagy meggyőződéssel tudja képviselni. Ld. BFL IV. 1403. s. 1925. július 28. 18–19. p.; július 29. 51–52. p.

rendezésére. Meggyőződése, hogy a viszonyok objektív mérlegelése mellett ez oly komoly tárgyalási alap, melynek esetleges visszautasítása esetében az egyezés meghíúsulásáért minden ódium a hitelezők képviselőire hárul.

*Szabó Imre*³¹ Bárczyval ellentétben a rapport adatainak cáfolatát szükségesnek és fontosnak tartja. Kifejti álláspontját a német kölcsönre vonatkozóan.

*Bedő Mór*³² felhossa hogy a német kölcsön kötvényeit — köztudomás szerint — kisíbolták az erős valutájú országokba, nem hajlandó ezeket erős valutában megfizetni, és nem fél a 239. §-tól,³³ a vegyes döntő bíróságtól. A kisíbolással kapcsolatban utal az osztrák egyezményre, amely szerint a hiányos szelvényívvel ellátott papiroknál a szerzés idejét és módját bizonyítani kell, és ehhez fontos konzekvenciák fűződnek.

Bárczy István az angol, holland, svájci adósságnak legfeljebb 40–50%-át hajlandó megfizetni, a franciát, belgát valuta-árfolyam szerint, a német adósság aranyértékének legfeljebb 15, 20 vagy 25%-át

*Csupor József*³⁴ közli a Teleszkyvel³⁵ megállapított tárgyalási menetet, végül ezzel kapcsolatban

31 Szabó Imre (1873–1929) jogász, 1914-től a székcsfőváros tisztii főügyész.

32 Bedő Mór (1878–1928) ügyvéd, a Vázsonyi Vilmos vezette Demokrata Párthoz tartozó törvényhatósági bizottsági tag. Ő képviselte a pártot az ostende-i küldöttségben.

33 A Trianoni Béke X. részének 239. cikkére utal, amely előírta Vegyes Döntőbíróság felállítását Magyarország és valamennyi, a szerződésben érdekelt szövetséges állam között külön-külön, a békeszerződés gazdasági rendelkezéseivel kapcsolatos jogviták rendezésére. A bizottság egy-egy tagját az érintett kormányok jelölték ki, az elnököt közös megegyezéssel választották, ennek hiányában Nemzetek Szövetsége Tanácsa jelölhette ki. A békeszerződésben szabályozott kérdéseken túlmenően eljárhatott „a jelen Szerződés életbelépése előtt a Szövetséges és Társult Hatalmak állampolgárai és a magyar állampolgárok között kötött szerződésekre vonatkozólag felmerült mindennemű vitás kérdésben, azoknak a kérdéseknek kivételével, amelyek valamely szövetséges, társult vagy semleges Hatalom törvényei értelmében e Hatalmak nemzeti bíróságának hatáskörébe tartoznak.” A 2930/1925. M. E. sz. rendelet kimondta, hogy a Vegyes Döntőbíróság által elrendelt biztosítási és ideiglenes végrehajtási intézkedéseket a magyar jogszabályoknak megfelelően foganatosítani kell, határozatainak pedig a belföldi jogerős ítélettel azonos hatálya van, és ennek alapján végrehajtás foganatosítható.

34 Csupor József (1872–?) 1895-től fővárosi tisztviselő, 1913-tanácsnok, a katonai, majd a közegészségügyi, 1920-tól a pénzügyi ügyosztály vezetője, 1927–1930 helyettes alpolgármester.

35 Teleszky János (1868–1939) 1889-től pénzügyminisztériumi tisztviselő, 1912–1917 között pénzügyminiszter, 1920–1924 között az Országos Pénzügyi Tanács elnöke, 1924-ben a magyar delegáció vezetője az ún. népszövetségi kölcsön felvételéről szóló tárgyalásokon. 1927-felsőházi tag. Felkért szakértőként és kormány megbízottként kezdettől, 1922-től fogva meghatározó szerepet játszott a főváros és hitelezői közötti alkuban.

*Peidl Gyula*³⁶ annak a nézetének ad kifejezést, hogy a hitelezők képviselőivel folyó tárgyalások során a főváros álláspontját egyedül a tárgyalásvezető fejtse ki, mégis, ha előállna annak szüksége, hogy a főváros érdekében ő, mint a szociáldemokrata párt képviselője felszólaljon, erre a maga részéről készséggel vállalkozik.

2. nap
1925. augusztus 7.

Délután 4 óraker szállításunkon (Hotel Helvetia) hosszú várakozás után kézhez vetük a hitelezők képviselőinek egyezség-tervezetét, mely a következő: [...] ³⁷

Sebő³⁸ és Niederkirchner³⁹ megállapítják, hogy ezen ajánlat elfogadása esetén a főváros évi terhe a kliring útján rendezendő adósságon kívül

az 1910. évi kölcsönből folyóan 115.600 Ł

az 1911. évi kölcsönből folyóan 60.200 Ł

az 1914. évi kölcsönből folyóan 449.520 Ł

összesen 625.320 Ł, amelyet a surtaxe⁴⁰-ből történő törlesztés mintegy évi 15–20.000 Ł-al csökkenthet.

---

36 Peidl Gyula (1873–1943) nyomdász, szakszervezeti vezető, 1919 január – március munkaügyi és népjóléti miniszter, augusztus 1–6. között az ún. „szakszervezeti kormány” miniszterelnöke. 1919 novemberétől két évig emigrációban él, majd bekapcsolódott a Magyarországi Szociáldemokrata Párt vezetésébe, 1922-től nemzetgyűlési képviselő és a párt parlamenti frakciójának elnöke, 1925 májusában választották be a főváros törvényhatósági bizottságába. Az ostende-i tárgyalásokon pártja kiküldöttként vett részt.

37 Szövegét terjedelmi okokból nem közöljük. Főbb pontjai: a kamatfizetés teljes újrafelvétel 1926. január 1-től; a főváros által a bázeli egyezmények alapján 1923–1924–1925-ben fizetett és fizetendő összeget az 1925. december 31-ig hátralékos kamatok részleges kiegyenlítésére kell fordítani; az 1919 – 1925 között esedékessé vált és készpénzzel ki nem fizetett kamatszelvevényeket 4%-os kamatozású tőkésített címletté alakítják át, a békeszerződés hatályba lépéséig lejárta kivételével, melyek az államközi kliring-eljárás keretében tartoznak; az 1919 január 1. óta történt kötvény-sorsolásokat hatálytalanítják, ezen kötvények kamatozás tekintetében a ki nem sorsoltakkal egyenlő elbírálás alá esnek, törlesztésük pedig a későbbi sorsolások összegének felemelésével történik; az egyezség végrehajtására „biztosítékok igényeltnetnek”.

38 Sebő Béla (1877–?) 1895-től székesfővárosi tisztviselő, 1909-től a pénzügyi ügyosztályon tevékenykedik, költségvetési referens, 1923-tól adóhivatali igazgató, 1926-tól főszámvevő.

39 Niederkirchner Antal számtanácsos a székesfőváros tanácsának pénzügyi ügyosztályán, az ostende-i küldöttség titkára.

40 Surtax: pótdíj, pótdadó; itt a bázeli egyezmények alapján a villamosjegyekre és az elektromos világítási díjakra kivetett 10% pótlékot értik alatta.

Bárczy István ezt nem tartja egyezségi javaslatnak, ez 100%-os fizetést jelent, ezen az alapon megegyezni nem lehet. Annak fölemlítése mellett, hogy a fővárosi kötvényekben a kereslet a szakértők működése óta élenkült meg, Ébernek előterjesztendő, előtte már ismeretes proposícióját ajánlja elfogadásra. A surtaxe fogalmának az egyezségből való kiküszöbölését követeli.

Éber Antal javaslata a következő: a főváros mind a három kölcsön forgalomban levő kötvényeit — forgalomban lévő alatt értendők a klíring útján beváltandó sorsolt kötvényeken felül létező összes kötvények, tehát azok is, amelyek 1921. július 26. óta sorsoltattak — oly névértékű új 8%-os kötvényekkel cserélné ki, amely összeg az 1911. évi francia és az 1914. évi nemzetközi kölcsönöknek a genfi tőzsdén legutóbb jegyzett árfolyamértékének megfelel. A kamatláb megállapításánál abból indulunk ki, hogy a magyar állam 7,5%-os szanalási kötvényei a genfi tőzsdén kb. parin⁴¹ jegyeztetnek, amihez még ½% plusz kamatot csatolunk. Ez az egyezségi ajánlat a következőket eredményezné (számadatok a pénzügyi ügyosztály által adott kimutatásból vannak véve):

az 1911. évi francia kölcsönből forgalomban van 96,500.000 frank, tehát mint-hogy 1 darab 420 frankról szól, 229.762 db. kötvény. Egy-egy db. kötvény jegyezve van a genfi tőzsdén 50 svájci frankkal, tehát kereken 2 angol fonttal darabonként, vagyis 459.524 angol fonttal

az 1914. évi nemzetközi kölcsönből forgalomban van — teljes angol fontnak véve a német és belga tranche-t⁴² is — 5,550.000 font, egy 20 fontos kötvény tőzsdei jegyzése pedig 170 svájci frank, vagyis a fontot kereken 25 svájci frank értékűnek véve, az árfolyamérték 1,887.000 angol font

az 1910. évi angol kölcsönből figyelmen kívül hagyjuk a londoni jegyzést, amely alacsonyabb, és abból indulunk ki, hogy ennek a jegyzését egyenértékűnek vesszük az 1914. évi nemzetközi kölcsön egyébként hiányzó genfi jegyzésével, eszerint forgalomban volna 1,824.000 angol font, amelyet az 1914. évi nemzetközi kölcsön genfi árfolyama alapján redukálva, kijön ennek az összegnek mintegy 1/3 része mint árfolyamérték, vagyis 608.000 angol font

az összeg tehát volna 2,954.524 angol font, amely után fizetendő évi 8% kamat volna 236.000 angol font, ezen felül a 21-iktől a 60. évig volna teljesítendő évi ½%-os törlesztés: 14.773 angol font; természetesenül a kamatok a 21-iktől a 60. évig csökkennének.

Megjegyeztetik, hogy a genfi jegyzés 1918. november 1-től, illetve 1919. január 1-től folyó szelvényekkel együtt történik, a kötvénybirtokosokra tehát külön jöve-

---

41 Névértéken.

42 Tranche: szelvet, részlet.

delmet jelentene, hogy ezen napoktól 1921. július 26-ig esedékessé váló kamatszelvényeket még klíring útján külön érvényesíthetnék. E javaslat elfogadásával egyúttal bekövetkeznék az 1914. évi kölcsönnek kedvezőlenebb elbírálásban való részesítése. A német kölcsön tekintetében ugyan — mint eddig — ma is az a meggyőződése, hogy az internacionális jellegű, mégsem ellenzi az ezzel ellenkező fel fogás hangoztatását, ha ezzel engedmények érhetők el. Semmi esetre sem hajlandó évi 280.000 angol fontnál nagyobb terhet vállalni a főváros terhére, mert ez meggyőződése szerint a város fizetési kapacitását meghaladná.

Teleszky János nem tartja helyesnek taktikai szempontból, hogy Éber pro pozíció-jával előálljunk. Ha a hitelezők képviselői az általunk felajánlott évi 200.000 – 240.000 angol fontot nevésségesen csekély összegnek tartanák, akkor nyílik alkalom rámutatni arra, hogy hiszen ez a 200 – 240.000 angol font a tőzsdei értékeléssel — tehát reális alapon — számított tőketartozásnak a mai viszonyok között is megfelelő (8%) kamatélvezetet biztosít, és ilyen módon lehet esetleg átmenni az Éber-féle indítványra.

Bedő Mór a város teherbíró képessége tekintetében többféle számot hallott, erre nézve Csupor nyilatkozatát kéri; a biztosítékok tekintetében a legmesszebbmenő álláspontot is hajlandó elfogadni, de olyan fedezetet, mint amelyet a bázeli egyezség jelölt ki a surtaxe-ban, nem ad. Ki lehet jelölni egyes bevételi forrásokat biztosítékul, de nem úgy, hogy azoknak teljes hozama kizárólag a törlesztőszolgálat részére köthessék le. A hozamnak az a része, mely a törlesztőszolgálat ellátására szükséges összegben felül jelentkezik, föltétlenül a főváros részére biztosíttassék. Ha pedig a biztosítékul lekötött bevételi forrás hozama nem lenne elegendő a törlesztőszolgálat ellátására, hajlandó a hiányt a főváros terhére vállalni.

Csupor József kifejti, hogy a BSZKRT részéről beszolgáltatót 10%-os surtaxe voltaképpen közlekedési adó. Újabb adó behozataláról ezidőszerint nem lehet szó. A fejlesztésre szoruló üzemi fölöslegeket a város előreláthatólag saját háztartása részére lesz kénytelen lekötni. Ily körülmények között évi 215 – 220.000 angol font, legjobb esetben évi 240.000 angol font az összeg, amely a kölcsönök rendezésénél a főváros fizetőképességének határát jelzi.

Wolff Károly megállapítja, hogy a bázeli egyezség ideiglenes egyezség, hatálya 1925. év végével lejár, ezzel megszűnik egyúttal a surtaxe fogalma is. Kifejti a bázeli egyezmény történeti előzményeit, és ezekkel bizonyítja, Teleszky részéről is megerősítetten, hogy a bázeli egyezség megkötésénél a surtaxe megtagadása lehetetlenné tette volna az egyezséggel biztosított moratórium⁴³ kieszközlését. A külföldi hitelezők képviselőinek most tárgyalás alá vett ajánlata nem egyezségi aján-

---

43 Fizetési haladék.

lat. Ő a tőkére és kamatra akar egyezséget kötni, és az egyezségben biztosítékot kíván arra, hogy ahhoz a hitelezők (kötvénytulajdonosok) hozzájárulnak. Ebben az esetben tárgyal a város fizetőképessége alapján. Hozzájárul Éber javaslatához érdemben, de semmi esetre sem ahhoz, hogy a kamatláb ennek keretében 8%-al, vagyis oly magasan állapítsák meg. Ha a hitelezők képviselői az egyezséget 240.000 angol fontos alapon nem fogadnák el, akkor nézete szerint elő kellene hozni, hogy ők nem jogosultak tárgyalni.⁴⁴ Az egyezségkötés meghiúsulása esetében felhívással kell fordulni a kötvénytulajdonosokhoz és közölni velük, hogy a kibocsátó bankokkal az adósság rendezése érdekében folytatott tárgyalások eredményre nem vezettek. Ez e körülmény föltétlenül leszorítaná a város papírosainak tőzsdei árfolyamát, és megkönnyítené az egyezség megkötését közvetlenül a kötvénytulajdonosokkal. Svájci bankároktól össze lehetne vásárolni a stockokat.⁴⁵

Teleszky János kifejezést ad annak, hogy a tárgyalási, egyezkedési jogosultság kérdését nem szabad felvetni. Az kétségtelen — amint már számos esetben mondotta — hogy a kibocsátó bankoknak nem lehet joguk arra, hogy a kötvénytulajdonosok nevében, ezeknek külön felhatalmazása nélkül egyezséget kössenek, és éppen ezért a tárgyalók, különösen az angolok, e tekintetben igen érzékenyek is. De hiszen itt áll az a tény, hogy a bázeli egyezésnek, melyet ugyancsak velük kötöttünk meg, volt annyi jelentősége és súlya, hogy noha a kötvénytulajdonosok követeléseikből még semmit sem kaptak, a fővárosnak a 2 ½ évre terjedő moratórium alatt nyugta volt. Ha szakításra kerülne a sor, akkor lehet olyanféle kijelentéseket tenni, hogy ezt sajnáljuk, s miután ők jelentették ki ismételtelen, hogy nincs megbízásuk a megegyezésre, tehát mi közvetlenül a hitelezőkhöz fordulunk.

Éber Antal azt tartja, hogy nincs gyakorlati értéke annak, hogy a kötvénytulajdonosokhoz forduljunk, azokkal pedig többé nem lehetne tárgyalni, akikkel ma azért szakítjuk meg a tárgyalást, mert erre nincs megbízásuk.

Teleszky János megállapítja, hogy dönteni kell három irányban. 1.) Mi legyen holnap a propozíciónk? 2.) Meddig megyünk végleg? 3.) Mi lesz, ha szakításra kerül a sor?

---

44 A tárgyalások során állandóan kísértett az a probléma, hogy a főváros voltaképpeni hitelezői végső soron nem a kölcsönt nyújtó bankok, hanem a kötvények birtokosai. Rájuk nézve a főváros és a bankok megállapodása semmiféle kötelezettséget nem jelentett, a kötvénycen alapuló követeléseikkel elvileg a bankoktól függetlenül is felléphettek. Ez egyrészt kételyek forrása volt a kötvendő megállapodás értékét illetően, másrészt a főváros képviselői időről időre fontolgatták, hogy tárgyalási „fegyverként” a másik fél megállapodási jogosultságának kétségbe vonását is bevetik.

45 Stock: kötvény, értékpapír.

Ő úgy gondolja, hogy a holnap meginduló tárgyaláson először is kimentené a betegsége miatt távol levő polgármestert,⁴⁶ azután kijelentené, hogy az ajánlat-tervezetük meglepett bennünket. Arra számítottunk, hogy fizetőképességünkkel számolva elfogadható ajánlatot fognak tenni, ők pedig az eredeti szerződés alapján állva, sőt a német kölcsönt illetőleg a bizottság felfogása szerint az eredeti szerződésen is túlmenően többet követelve, csupán fizetési halasztást adnának. A túlzott optimizmussal készült szakértői vélemény sejtette már velünk, hogy ők a mai összegnél többet fognak jövőre kívánni, de valóban nem voltunk elkészülve arra, és kínosan érintett bennünket, hogy még többet követelnek, mint a szakértőknek erősen optimisztikus konklúziója. Meg vagyunk győződve róla, hogy ha a rapportra vonatkozó észrevételeinket áttanulmányozzák, maguk is meggyőződést fognak szerezni arról, hogy az ajánlatukban felállított követelések messze túlhaladják a főváros fizetőképességét, mely évi 200–220.000 angol fontot nem igazán haladhat meg. Ecsetelné a főváros helyzetét főbb vonásaiban, a városnak az expertise-re⁴⁷ adott s a jegyzőkönyvhöz való csatolás végett átadandó válaszirátát, felhasználná az Éber részéről gyűjtött statisztikai adatokat stb., és kérné, hogy a most átadott adatok alapján addigi álláspontjukat megváltoztatva, a mi ajánlatunkat fogadják el.

Bárczy István helyesli Teleszky proпозиációját, amiben a bizottság többi tagjai is egyetértenek Bárczyval, aki csak azt kívánja még ismételten hangoztatni, hogy ha ezúttal nem lesz végleges megállapodás, a jövő tárgyalások lefolytatásával csak két-három ember bízassék meg.⁴⁸

---

46 Az ostende-i delegációt Sipőcz Jenő polgármesternak kellett volna vezetnie, de ő közvetlenül az elutazás előtt hirtelen megbetegedett. Helyettesítésre a szabadságról visszahívott Buzáth János alpolgármester utazott a küldöttség után, aki csak augusztus 12-én vette át a küldöttség vezetését.

47 Expertise: szakértői vélemény.

48 Augusztus 8-án, szombaton sor került a konferencia első plenáris ülésére. Teleszky fenti értelmű felszólalását és a szakértői véleményre tett észrevételek átnyújtását követően vita zajlott le a német kölcsön jogi helyzetére vonatkozóan, majd Alphand javaslatára a hitellezők és a főváros képviselői szűkebb albizottságot küldtek ki a megállapodás-tervezet megfogalmazására, felkérték továbbá a hitellezők és a főváros szakértőit, hogy a szakértői jelentéssel kapcsolatos ellenvéleményeket egymás között vitassák meg.

3. nap

1925. augusztus 9.

Teleszky János közli a magyar bizottság tagjaival, hogy szombaton kereste őt Alphand, minthogy azonban nem találta otthon, vasárnap délben ő járt nála. Beszélt vele az átadott javaslatról, és jelezte, hogy ő azon az alapon a megegyezést kizártnak tartja. Alphand erre megemlítette, hogy engedmények dolgában most nehezebb a helyzete, mint bármikor, mert Franciaországban az *Associatio*⁴⁹ helyzete nagyon megrendült, vele szemben külön csoportok keletkeztek, úgyhogy ha ő most megegyezést nem tudna létrehozni, a jövőben erre egyáltalában kilátása sem lehet. Ezért nagyon szeretné, ha az ostende-i tárgyalások eredménnyel végződnenek, amelyet az ajánlaton túlmenően legjobb esetben azon az alapon lehetne megkötni, hogy a főváros 1926-ra 70%-ot, 1927-re 80%-ot, három év múlva teljes 100%-ot fizessen olyképpen, hogy a különbözet az arrierekhez⁵⁰ csatoltatnék. Jelezte továbbá Alphand, hogy a hitelezők szakértői az általuk elkészített rapportra vonatkozó lényegtelen dolgokban igen, de lényegesebb dolgokban semmi esetre sem engednek álláspontjukból. Erősen bizakodott továbbá Alphand a követeléseknek behajthatósága tekintetében is, biztosra veszi, hogy esetleges per esetén hat hónap alatt pénzhez jut.

A bizottság tudomásul veszi *Teleszky* közlését, és egyhangúlag megállapítja, hogy a hitelezők által átnyújtott javaslat elfogadhatatlan.

4. nap

1925. augusztus 10.

A mai délutáni plenáris ülés — amelyen a hitelezők által fenntartott azzal az elvi állásponttal szemben, hogy a tartozások teljes fizetését kívánják, és csak ideiglenes fizetési könnyítésekről lehet szó, a magyar bizottság fenntartotta azt az álláspontját, hogy a város eredeti tartozásainak csak részleges fizetésére képes, s így a hitelezők ajánlata alapján tárgyalás sem folytatható — az elnöknek a magyar bizottsághoz intézett azzal a felszólításával lett megszakítva, hogy vonuljanak vissza, s tegyék megfontolás tárgyává, hogy a hitelezők képviselői részéről kifejezésre jutott egyértelmű felfogás figyelembe vételével, eddigi merev álláspontjuktól eltér-

---

49 Association Nationale des Porteurs Français de Valeurs Mobilières: Francia Értékpapírtulajdonosok Nemzeti Szövetsége.

50 Arrière: hátralék.

ve, milyen javaslatot tehetnek a tárgyalások tovább folytathatása érdekében. A magyar bizottság visszavonult.⁵¹

Teleszky János összefoglalja az ülésen történeteket, és azt hiszi, hogy a bizottság veszedelmes lejtőre lépne, ha tovább menő ajánlatot tenne anélkül, hogy a hitelezők álláspontját elfogadná, mert ez nyilvánvalóan megegyezésre nem vezetne, s így taktikailag kedvezőtlenebb helyzetbe jutna, amennyiben eredményre való kilátás nélkül emelné fel ajánlatát. Teleszky nézete szerint az elnök ajánlatára a magyar bizottság csak azt válaszolhatja, hogy elvi álláspontjától el nem térhet, s így miután a hitelezők is kijelentették, hogy álláspontjukat fenntartják, ez alapon a megegyezés lehetetlen, de kéri a hitelezőket, precizírozzák, hogy a városnak a szakértők jelentésére adott megjegyzése alapján mi volna a legmesszebb menő engedményük, aminek megtörténte után a bizottság — minthogy a tárgyalás megszakításának ódi-umát magára vállalni nem akarja — ezt az újabb javaslatot instrukciók szerzése céljából hazaviszi, s ezek alapján esetleg majd később lesznek a tárgyalások folytandók. Ez a módus természetesen a bizottságban tetszéssel nem találkozott.

Éber Antal azt javasolja, ajánljon fel a bizottság 280.000 fontot.

Teleszky János ezt a tárgyalások jelenlegi helyzetében lehetetlennek tartja, mert ezt épp úgy visszautasítanák, mint a 220.000 fontot, s így a bizottság eredeti ajánlatát ok nélkül emelnék 60.000 fonttal. Amíg a hitelezők azt az elvi álláspontjukat, hogy 100% fizetendő, s csak időbeli eltolásról lehet szó, fel nem adják, vagy mi azt el nem fogadjuk — ami viszont lehetetlen —, konkrét ajánlat tétele a bizottság részéről hiba lenne.

---

51 Az augusztus 10-i délelőtti plenáris ülésen a hitelezők képviselői közölték, hogy a magyar észrevételek nem módosítják lényegesen a szakértői jelentés következtetéseit, elvárják a törlesztés és a kamatszolgálat „lehető legközelebbi időpontban való teljes felvételét”. Az ülés az- zal zárult, hogy a hitelezők minden adósságlelzállítást megtagadnak, ugyanakkor fizetési könnyítésekről lehet szó, azzal a feltétellel, hogy a város kifejezetten elismerni a kibocsátási kötvényekben foglalt feltételek szerinti kötelezettségeit — azaz feladja a német kölcsön tekintetében képviselt álláspontját.

A délutáni ülésen Peidl Gyula a budapesti munkanélküliség és nyomor adataival igyekezett alátámasztani, hogy a város terhei nem fokozhatók tovább, ezután a tárgyalás mind élesebb hangnembre váltott. Alaphand kijelentette, hogy az „adó, akivel jelenleg szemben állnak, meg- gazdagodott, és ha a hitelezők kitartanának követelésük mellett, eleget is tudna tenni kötele- zettségeink”; majd a tárgyalások megszakítását helyezte kilátásba, ha a város nem hajlandó elismerni a hitelezők értelmezése szerinti kötelezettségeit. Az angol Lucbeck bankár pedig hozzátette, hogy az adósságlelzállítás „egyértelmű lenne a nemzetközi piacon minden további hitel megtagadásával.”

Wolff Károly azt ajánlja, ismerjük el 100% erejéig a tőkét, de kérjünk kamatredukciót 2%-al kezdődően. *Teleszky* rámutat, hogy a hitelezők szempontjából ez az ajánlat éppen olyan megítélés alá esik, mint az Éber-féle, s így célhoz nem vezet.

Éber Antal újabb javaslatot terjeszt elő, mely szerint 10 évig 2 ½% kamat, további 10 évig 3% kamat, és 20 évi után 4% kamat volna mindhárom kölcsön után fizetendő, s a törlesztésre megfelelő megegyezés kötendő.

A bizottság tagjainak véleménye megoszlik. *Teleszky János* semmiféle hivatalos javaslat megtételét ajánlatosnak nem találja, szerinte legfeljebb arról lehet szó, ha a bizottság úgy kívánja, hogy ő a hitelezők képviselőivel folytatandó magánbeszélgetés folyamán puhatolódzék, hogy ilyen vagy olyan ajánlat a hitelezők részéről milyen fogadtatásban részesülne.

A bizottság felkéri *Teleszkyt*, hogy a magánbeszélgetések folyamán kísérelje meg megtudni, hogy az Éber-féle ajánlat alapján lehetne-e megegyezést kötni. *Teleszky* erre vállalkozik, de kívánja, hogy a magánbeszélgetéseken az ajánlatot tevő Éber is részt vegyen.

Teleszky és *Éber* a hitelezőknek a másik teremben várakozó képviselőivel a fenti értelemben eszmecsere-t folytattak, amelynek folyamán a hitelezők képviselői kijelentették, hogy arról, hogy csak 20 év múlva vétsék föl a 100%-os kamatszolgálat, szó sem lehet. Az 1914. évi kölcsön érdekeltjei pedig — a legenergikusabban *Barchard*⁵² — kijelentették, hogy arról sem lehet szó, hogy ez a 4 ½%-os kölcsön egyenlősítessék a 4%-os kölcsönökkel, vagy bármi tekintetben megkülönböztetett elbánásban részesítessék, és hogy ne a hitelezőre nézve legkedvezőbb valutában fizettessék vissza.

Teleszky, *Éber* és a hitelezők különböző képviselői között folytatott eszmecsere során, melyben *Teleszky* felkérte a hitelezők képviselőit, hogy tisztán az ő tájékoztatása szempontjából s a hitelezők képviselőire egyelőre nem kötelező hatállyal közöljék vele, mi volna az a végső engedmény, amelynek alapján a megegyezést létesíthetőnek tartják, *Alphand* a következő javaslatot tette:

5 évig 75%-os coupon-fizetés⁵³ és a törlesztési terv szerinti amortizáció⁵⁴ 25%-a;
5–10 évig 100%-os coupon-fizetés és 50% amortizáció;

---

52 E. H. Barchard, a londoni Lloyds Bank jogi osztályának vezetője.

53 Kupon: kamatszervély.

54 Amortizáció: itt a kölcsöntőke meghatározott időközönként csendes részletekben, törlesztési terv alapján történő visszafizetését jelenti.

10 év után teljes összegű fizetés tőkében és kamatban, önként értetődően, hogy az elmaradt tőketörlesztések pótlandók, és hogy a funding-hátralékok⁵⁵ ezen felül rendezendők.

Az eszmecsere során Teleszky felvetette a visszavásárlás útján való amortizációt⁵⁶ s azt, hogy az amortizálandó kötvények száma, nem pedig az annuitásokra⁵⁷ fordítandó összeg állapíttassék meg. Alphand az utóbbi alapon a fenti ajánlatának tervét a következőkben állapítja meg:

Az első 5 évben 274.000 L kamat, 10.000 L tőke,
a második 5 évben 380.000 L kamat, 20.000 L tőke,
10 év után 380.000 L kamat, 40.000 L tőke.

Miután előre látható volt, hogy egyelőre a hivatalos tárgyalások nem folytathatók, Teleszky az elnököknek kijelentette, hogy a magyar bizottság a hozzá intézett kérdésekre másnap válaszolni fog, s a következő ülés keddre tüzetett ki.

A magyar bizottság este 10 órai kezdettel értekezletet tartott, melyen jelen voltak a bizottság összes tagjai és Deutsch Lajos, a székesfővárosi elektromos művek vezérigazgatója.

Az értekezleten *Teleszky János* beszámol a hitelezők képviselőivel folytatott eszmecsereéről, és ismerteti az Alphand-féle ajánlatot, hangsúlyozva, hogy az még Alphandra sem kötelező, tehát még kevésbé a többi külföldi képviselőkre. Alphand úgy értelmezi ajánlatát, hogy az abban foglalt pontozatokat egy a magyar bizottság által előadandó javaslat tartalmazza.

Sebő Béla és Niederkirchner felkéretnek, hogy pontos számítás alapján állapítsák meg az Alphand-féle javaslat számszerű eredményét, addig is azonban időnyeres céljából az értekezlet tovább folyik.

Wolff Károly ragaszkodik ahhoz, hogy 10 éven belül az évi teher 280.000 L-nál nagyobb ne legyen; ezt a főváros meg tudja fizetni, s így megszabadulna a város a végrehajtás rettenetes bonyodalmaitól. A klíringbe tartozó hátralékokat az állam vállalja magára.

Deutsch Lajos félreértések kikerülése végett hangsúlyozza, hogy téves a hitelezők szakértői raportjának az a felfogása, mintha a megegyezésből folyó évi szük-

---

55 Azaz a megegyezésig felgyülemlett, tőkésítendő kamathátralék.

56 Azt a lehetőséget, hogy a város a törlesztési terv szerint esedékes sorsoláson felül, a forgalomban lévő kötvények piacon történő felvásárlásával is teljesíthessen törlesztést, ami névérték alatti vásárlás esetén a törlesztőtőke jelentékeny csökkentését eredményezhette.

57 Annuitás: az adóst évről évre terhelő törlesztés, mely magában foglalja a kamatot és a tőke esedékes részének visszafizetését.

ségeket maga az elektromos művek feleslege teljes mértékben fedezné.⁵⁸ Az áramfogyasztók egyes csoportjai részéről mind vehemensebben nyilvánul meg tarifaredukció követelése, úgyhogy annak a teljesítése elől kitérni nem lehet. Ebben az esetben pedig az elektromos művek a surtaxe-al együtt maximum 3–3,4 milliárd aranykoronát⁵⁹ tudnak a főváros részére beszoigáltatni.

Peidl Gyula az ajánlatot nem tartja elfogadhatónak, mert az nem számol a főváros lakosságának teherviselő képességével. A surtaxe-ot szerinte fenntartani nem lehet, mert az igazságtalanul súlyosan érinti a szegényebb néposztályt. Nem szabad továbbá az üzemeiktől felesleget várni, mert a tarifákat le kell szállítani.

Bedő Mór szintén nem tartja elfogadhatónak az ajánlatot, nem vállalná érte a felelősséget. Megegyezés előtt az állammal feltétlenül rendezendőnek tartja az arrierek kérdését,⁶⁰ s ezzel kapcsolatban a városi autonómia visszaállítását. A tárgyalásokat azonban végleg megszakítani nem akarja, miért is javasolja, hogy azokat esetleg októberig halasszák el, s akkor — a kölcsönügyi bizottság előzetes meghallgatása után — ismét folytassák. 280.000 Ł-nál nagyobb terhet a főváros nem vállalhat, mert hiszen a forgalmi adó megszűnik, a tarifákat le kell szállítani, így hát miből fizessünk? Azt hiszi, hogy a hitelezők még fognak engedni, erre kell tehát a bizottságnak törekednie.

*Ereký Károly*⁶¹ szerint az arrierek kérdésének az állammal való rendezése a közgyűlés feladata, emiatt nem kell és nem szabad a tárgyalásokat elhalasztani, annál kevésbé, mert — miként azt Alphand említette — a fővárosnak aligha lehet később kilátása a megegyezésre, ha azt most elmulasztjuk. Bedő felfogásával szemben utal arra, hogy honnan veszi a főváros a pénzt akkor, ha megegyezés hiányában bírói ítéletek alapján lenne kénytelen a már esedékessé vált több évi tartozásait fizetni a fel-

---

58 A szakértői jelentés 1925-re 8 millió aranykorona tiszta hasznot tartott reálisnak az Elektromos Műveknél, és úgy vélekedett, hogy ez a következő években 12 millióra emelkedhet, ha a beruházásokat és felújításokat nem a folyó bevételből fogják fedezni. Ugyancsak javasolta a jelentés a kisfogyasztók tarifakedvezményének megszüntetését, amiből további 4 millió aranykorona hasznot helyezett kilátásba.

59 Nyilvánvalóan clírás, papírkoronáról van szó.

60 A trianoni béke hatálya lépéséig felgyülemlett, a békeszerződésben meghatározott államközi elszámolás (klíring) útján rendezendő hátralékokra utal, melyek megfizetéséért az állam felelt, de behajthatta a fővároson.

61 Ereký Károly (1878– ?) mérnök, 1912-ben ő alapította a nagytétényi srtéshízlaló telepcet. 1919 augusztus – november között a Friedrich-kormány közlelmzési minisztere, kereszténypárti politikus, 1920 után vezető szerepet játszott a Keresztény Községi Pártban, és ebben a minőségben kezdettől (1922 elejétől) fogva részt vett a kölcsönügyekkel kapcsolatos tárgyalásokon. Később eltávolodott a Wolff-párttól, 1925-ben már a Ripka Ferenc és Kozma Jenő vezette Községi Polgári Párt listáján került a törvényhatósági bizottságba, Ostende-ben ezt a pártot képviselte.

merülendő — bizonyára jelentékeny — költségekkel együtt? Mindezeknél fogva ragaszkodik a tárgyalások haladéktalan lefolytatásához, a város érdekében állónak tartja, hogy a külföldi kölcsönök ügyében most végleg megegyezés kötéssék.

Éber Antal szintén szükségesnek tartja az arrierek ügyében az állammal való megegyezést, de azért ő sem helyeselné, ha a tárgyalások emiatt megszakíthatnának. Nézete szerint a francia kölcsönt a frank mai árfolyamán kellene elszámolni. Az a kívánsága, hogy 10 évig, de legalább 8 évig oly fizetési könnyítések eszközöltesse-nek ki, hogy évi 280.000 fontnál nagyobb összeg fizetésére a főváros kötelezve ne legyen. A német tranche kérdésében véleménye szerint a főváros nem ad fel semmiféle reális jogot, mert hisz jogilag kétségtelenül a hitelezők álláspontja a helyes. Meg kell most kötni az egyezséget, mert később még kedvezőtlenebb lesz a helyzet, és a főváros autonómiája is veszélyben fog forogni. Felveti a kérdést, hogy a funding-gal⁶² hogy áll az ügy, mire *Teleszky* közli, hogy az az érzése, hogy e tekintetben talán lehet majd nagyobb engedményeket elérni.

Bárczy István megállapítandónak tartja a főváros teherviselő képességét, ezen kereten belül szerinte minden lehetővé meg kell tenni a végleges megegyezés érdekében, bár érzi a felelősség súlyát, midőn évtizedekre kénytelen fixírozni egy terhes kötelezettséget. Szükségesnek tartja, hogy az első tíz évre lényeges fizetési könnyebbségek biztosíttassanak, pl. az első öt évben 2 ½%-os és azután fokozatosan emelkedő kamatfizetés által. Ha a hitelezők álláspontjuktól nem tágítanak, hasztlást kellene kérni, hogy a rendezés kérdésében a kölcsönügyi bizottság és esetleg a közgyűlés is állást foglalhasson.

Teleszky János kijelenti, hogy bármit határoz is a bizottság, ő azt az álláspontot szívesen képviseli. A maga részéről azonban azt tartaná helyesnek, ha a bizottság megjavítaná ajánlatát annak érdekében, hogy végleges egyezség legyen köthető, mert a tárgyalások megszakításánál ezt jobbnak tartja. Utóbbi esetben ugyanis a felelősség sokkal nagyobb; a zárgondnoki kezelés ellen a kormány részéről nem lehet majd támaszra számítani, a perköltségek nagyok lesznek, a főváros üzemei tönkre lesznek téve, stb. A német kölcsön kérdésében, igaz, hogy feladjuk azt a jogi álláspontot, amelyet a főváros hivatalosan eddig elfoglalt, de nézete szerint ez nem jogfeladás, mert meggyőződése az, hogy ezt az álláspontot a magyar bíróságnál sem lehetett volna érvényesíteni. A magyar hitelélet szempontjából is fontos a megegyezés, mert szakítás esetében a külföldi hitelek megvonatnak, s milyen lesz akkor a magyar ipar és kereskedelem helyzete? Kéri a bizottságot, hogy ebben a

---

62 Itt a várost terhelő (1921. július 26. utáni) hátralékokra utal, melyeknek az 1925-ig teljesítendő készpénzfizetés által nem fedezett részét a hitelezők tőkésíteni akarták.

fontos ügyben — a politikát mellőzve — hacsak lehet, egyértelmű megállapodásra jusson. Bedő halasztási indítványára vonatkozólag kizártnak tartja, hogy a hitelezők képviselői októberig várjanak. Alphand szerint a magyar bizottság 12 tagja vállalhatja itt a felelősséget, s ő a halasztás által két hónapot vesztene a biztosításokat illetően. Alphand nem fog ettől eltérni, és tényleg akar egyezményt létesíteni. A kormánnyal rendezendő az arrierek ügye, de e célból nem kell a tárgyalásokat elhalasztani; elegendő volna, ha a bizottság elhatározná, hogy szükség és kényszer folytán megállapodást létesít abban a reményben, hogy az arrierek ügye a kormánnyal rendezhető lesz, s ha ez nem sikerül, az egyezményt a közgyűlés dezavualni fogja. A surtaxe odiózus⁶³ dolog a szocialista párt szempontjából, mert a szegényebb néposztályt terheli; megegyezés esetén azonban a surtaxe elesik, s csak pénzügyi általános kérdés lesz a tarifák megállapítása, mely nem áll közvetlen összefüggésben a főváros külföldi kölcsöneinek rendezésével.

Peidl Gyula meg van győződve, hogy álláspontját a bizottság minden egyes tagja a főváros érdekében a legjobb meggyőződése szerint képviseli. Bár kockázata nagyobb, mint az ellenvéleményen lévőké, mégis sajnálattal kell kijelentenie, hogy álláspontját nem változtatja meg, és nem járulhat hozzá az Alphand-féle pontozatoknak megfelelő javaslat megtételéhez. Ha állásfoglalásával szemben mégis olyan javaslat megtételét határozná el a bizottság, amely a megegyezésre vezetne, a megegyezés ratifikálására nézve Budapesten esetleg sikerülhet egységes álláspontot találni igazságos teherviselés esetén.

Erekly Károly kifejti, hogy bár a francia frank esésével a főváros további előnyt szerezne, mégis az a nézete, hogy ezt a spekulációt mellőzve, fixiroztassék a frank mai árfolyama; erre *Teleszky* megjegyzi, hogy a franciák semmi esetre sem akarnak a kölcsön konstrukciója tekintetében változtatást eszközölni, miért is ajánlatosabb ezt a kérdést most nem feszegetni.

Bedő Mór kifejti, hogy eddig a bizottság tárgyalásainak egész tenorja az volt, hogy a főváros nem tud 100%-os fizetést teljesíteni, s most holnap jelentse ki, hogy igenis tud? Plausibilisebb volna elhalasztással megpróbálkozni, s a közgyűlést megkérdezve cselekedni. Ha a hitelezők a főváros 100%-os fizetési képességéről biztosak volnának, nem tárgyalnának ilyen sokáig. A bizottság nem vállalhat minden felhatalmazás nélkül bármilyen feltételeket, előzetesen a kölcsönügyi bizottságot kell meghallgatni. Nem hallotta azonban még ebben az ügyben a tanács nyilatkozatát.

---

63 Fclháborító, székjenlctcs.

*Buzáth János*⁶⁴ kifejti, hogy eddig nem tartotta szükségesnek, hogy a tanács nevében nyilatkozzon, mert hiszen a tanács a bizottság munkáját magáévá teszi. Kétségtelenül hiszi, hogy a tanács a bizottság javaslatához hozzá fog járulni; a maga részéről a legsoványabb egyezséget is jobbnak tartja, mintha nem köttetnék egyezés.

Csupor József a rendezéssel kapcsolatban a következő három szempont figyelembe vételét ajánlja: 1. az 1911. évi francia kölcsönből várható teher a francia frank mai árfolyamán számoltassék el; 2. az arriereket⁶⁵ teljes összegében az állam vállalja magára, mert azok a megkötendő terhes egyezmény feltételei mellett még újabb, elviselhetetlenül súlyos terhet képeznek a fővárosra nézve; 3. a megkötendő egyezmény alapján létesíthető legyen egy olyan törvény, mely megtiltja a fővárosnak, hogy bármelyik disszidens hitelezőnek⁶⁶ az egyezményben foglalt feltételeknél előnyösebb fizetést teljesítsen.

Teleszky János úgy látja, hogy a vita anyaga ki van merítve, kéri Sebőt és Niederkirchnert, hogy a megejtett számítások alapján az Alphand-féle ajánlat évi fizetési terheit a bizottsággal ismertessék.

Sebő Béla és *Niederkirchner Antal* számadataik eredményét a következőkben ismertetik: Alphand számításaival szemben, mely a javaslat elfogadása esetén a főváros évi terhét az első 5 évben 284.000 fontra, a második 5 évben 400.000 fontra, 10 év után évi 420.000 fontra becsüli, megállapították, hogy a főváros évi terhe, számba véve az összes, még forgalomban lévő beváltatlan kötvényeket, az első 5 évben átlagosan évi 327.472 font, a második 5 évben átlagosan évi 461.827 font, és 10 év után évi 570.109 font volna. Ez összesen felül külön teherképpen jelentkeznék még a felszaporodott hátralékos kamatok (funding), valamint a klíring-eljárás alá tartozó hátralékok törlesztése.

Teleszky János e számok által beigazoltak látja a bizottságnak azt az egyhangú álláspontját, hogy az Alphand-féle javaslat elfogadhatatlan, és kifejti, hogy az eddig elhangzottak figyelembe vételével három lehetőség mutatkozik: 1. felszólítani a hitelezőket, hogy tegyék meg a főváros helyzetével számoló végleges javaslatukat amelyre a főváros október hónapban fog felelni; 2. a főváros tegyen javaslatot, esetleg az Éber-, Bárczy- és Wolff-féle indítványok kombinációja alapján; 3.

---

64 Buzáth János (1870–1936) 1891-től fővárosi tisztviselő, elsősorban közüzemi kérdésekkel foglalkozott. 1911-től tanácsnok, a világitási és vízvezetéki ügyosztály vezetője, 1920–1932 között alpolgármester.

65 Itt az 1921. július 26. előtt felgyülemlett, a békeszerződés előírásai szerint rendezendő hátralékokra utal.

66 Azaz olyan kötvénytulajdonosnak, aki nem kívánja alávetni magát a főváros és a kölcsönt kibocsátó bankok közötti egyezménynek, hanem pert indít credeti követelésének behajtásáért.

megmaradni az eddigi álláspont mellett, dacára annak, hogy az a hitelezők képviselőinek kijelentése alapján nyilvánvalóan a tárgyalás megszakítására vezetne.

Több rövid felszólalás után, amelyek folyamán *Peidl Gyula* kijelenti, hogy az eddiginél lényegesen messzebb menő ajánlat megtételéhez hozzá nem járul, *Bedő Mór* pedig azt kívánja, hogy a tárgyalások oly módon vezetessenek, hogy a kölcsönügyi bizottság plénuma fait accompli elé ne állíttassék, *Teleszky János* megállapítja, hogy a bizottság többsége azon az állásponton van, hogy a hitelezőkkel folytatandó albizottsági megbeszélések folyamán kíséreltessék meg további eredmények elérése azon az alapon, hogy az esetlegesen megállapítandó szövege itt nem íratnék alá, s annak elfogadása tekintetében a magyar bizottság itt nem nyilatkozna, de a polgármesternek adatnék egy határidő, amely alatt ezt a megegyezést aláírhatná, ha a hitelezők összes képviselői kijelentik, hogy a polgármester aláírása után azt ők is alá fogják írni. Kamatfizetés az első 5 évben 60%, további 5 évben 75% és 1936-tól kezdődően 100% volna. Az amortizáció kötvények visszaváltása útján történnék, és fokozatosan érné el a teljes összeget. A hátralékos kamatok fundingjára minél messzebb menő kedvezmény adassék. Teleszky a megbeszéléseket saját nevében vezesse, úgy, hogy mi volna az, amire megkísérelné megnyerni a magyar bizottság hozzájárulását, ha biztosíthatja őt arról, hogy a hitelezők azt elfogadják.

5. nap

1925. augusztus 11.

Augusztus 11-én reggel a hitelezők képviselőivel tervbe vett bizalmas megbeszélések nem voltak lefolytathatók, mert az angolok Alphanak rossz néven vették a Teleszkyvel és Éberrel tegnap este folytatott bizalmas megbeszéléseket, bár azok, legalábbis kezdetben, az ő jelenlétükben folytak le, és kifogásolták a személyes tárgyalásokat. A hivatalos ülés megnyitását kívánták. Ez megtörténvén, ismét konfliktus támadt az elnök⁶⁷ és Alphan között, mert Alphan azt hitte, hogy albizottsági ülés van, s hogy ő elnököl, az elnök pedig azt hitte, hogy az ő elnöklete alatt tartandó plenáris ülésről van szó. Barchard az ülésen szóvá tette a fenti kifogásait. A külföldi hitelezők között felmerült differenciáról lévén szó, a magyar bizottság tagjai felkérték, hogy vonuljanak ki. A külföldi hitelezők egymás között tárgyaltak, ezen tárgyalás és Teleszkynek a magyar bizottság előző esti határozata értelmében velük folytatott megbeszélése alapján a következő javaslatot tették, kérvén arra a magyar bizottság hivatalos választát:

---

67 R. A. Kocchlin a Svájci Bankárok Egyesülete képviselőjében. A tanácskozást végül albizottsági ülésnek nyilvánították Alphan elnökletével.

„Budapest város által teendő javaslatok főbb pontjai:

1.) A főváros elismeri és megerősíti kötelezettségét a kölcsönkötvényekbe foglalt szerződések szövegének megfelelően.

2.) A javaslatok nem vonatkoznak a Clearing Office-ok⁶⁸ elé tartozó kötvényekre és kamatszervényekre. A békeszerződések összes megállapodásai érintetlenül maradnak.

3.) Az 1925. év vége előtt esedékes kamatszervények értéke teljes kiegyenlítést nyer azon összegekkel, melyeket a város 1923, 1924 és 1925-re fizetett és még fizetni tartozik. A város szavatosságot vállal, hogy ezek az összegek legalább 450.000 fontot fognak kitenni.⁶⁹

4.) Az utolsó sorsolások megsemmisíttetnek, a kisorsolt kötvények kamatszervényeikkel együtt újból érvényesek.

5/a) A kamatszervények jövő beváltása: 1926., 1927, 1928. évre 75% és tovább 100%.

5/b) A jövő törlesztés 1929-ben kezdődik teljes értékben.

6.) Zálogul, illetőleg biztosítékul lekötetnek az elektromos (világítás és energia), gáz- és vízművek, melyek számítás szerint évenként háromszorosát hozzák a kölcsönszolgálathoz szükséges összegnek, amely összeg a Svájci Bankárok Egyesületének, mint trustee-nek⁷⁰ adandó át. Amennyiben tarifa-leszállítás következtében jövedelemcsökkenés állana be, a város köteles más források, illetőleg új zálogok útján jóvátenni.”

A magyar bizottság elhatározta, hogy hivatalos választ nem ad, hogy Teleszky és Éber folytassák a tegnap este megszakitott megbeszéléseket az albizottságban, s hogy Teleszky saját nevében válaszképpen közölje, hogy megegyezés esetén a fenti javaslat 1. 2. 3. 4. és 6. pontjait elfogadhatónak tartja, az 5. pont tekintetében, valamint a tárgyalás módja és mikéntje tekintetében azonban a tegnap esti határozatban foglaltakat terjessze elő.

Teleszky és Éber az egész délelőtt folyamán tárgyalt az albizottsággal, helyesebben a külföldi hitelezők azon képviselőivel, kik az albizottságnak tagjai voltak. A megbeszélések azzal végződtek, hogy Barchard felkérte Teleszkyt, hogy az ő írásbeli javaslatukra a magyar bizottság ugyancsak írásban válaszoljon.

---

68 Azaz a Felülvizsgáló és Kiegyenlítő Hivatalok útján rendezendő 1921. július 26. előtti hátralékokra.

69 Ez jelentős engedmény volt, mivel az 1925 végéig esedékes hátralékok (a klíring-eljárás alá tartozókon felül) mintegy 2,5 millió fontra rúgtak.

70 Meghatalmazott.

Délután 15 óra 30 perckor Teleszky és Éber a magyar bizottság tagjainak hozzájárulásával a következő javaslatot adták át az albizottságnak:

„Hajlandó vagyok megkísérelni Budapest város képviselőit arra bírni, hogy a következő javaslatokhoz hozzájáruljanak, amennyiben biztosítékot kapok, hogy ezeket a javaslatokat a kötvénytulajdonosok képviselői is elfogadják:

1.) egyezségi tervezet terjesztetik elő, melyre nézve a kötvénytulajdonosok képviselői kijelentik, hogy hajlandók azt aláírni, amennyiben Budapest város polgármestere azt 30 napon belül aláírja.

2.) Az egyezségben a város elismeri és megerősíti törvényes kötelezettségeit a kölcsönkötvényekben foglalt szerződések szövegének megfelelően, a következő módosításokkal:

3.)[...]⁷¹

6/a.) A kamatszelvevények jövő beváltása: az 1926–30. évekre 60%, az 1931–35. évekre 65%, 1936-tól 100%.

6/b.) a jövő törlesztés teljes összegben 1936-ban kezdődik, és a törlesztés visszavásárlás vagy sorsolás útján történik.

7.) [...] ⁷²

Teleszky János”

A külföldi hitelezők képviselőivel folytatott eszmecsere után — amelynek folyamán sikerült megnyerni a hitelezők képviselőinek hozzájárulását a tárgyalás mikéntjének a magyar bizottság 10-iki esti ülésén elhatározott módozatához (vagyis, hogy ne egy Ostende-ben jelenleg aláírandó megegyezésről folyjon a tárgyalás), a külföldi hitelezők képviselői egymás közti megbeszélések céljából visszavonulnak.

A hitelezők képviselőinek hosszú tanácskozása után az elnök a következő határozatot adta át Teleszkynek, kérve mielőbbi választát:

„A város hitelezői nem fogadhatják el Teleszky Önnagyméltóságának a kamatszelvevények beváltására vonatkozó javaslatát. A hitelezők ragaszkodnak a kamatszelvevények értékének 3 éven át fizetendő 75%-ához s e kedvezmény lejártá után a kamatszelvevények teljes értékű beváltásához. Ezzel szemben hajlandók minden más elfogadható kedvezményt megadni, nevezetesen a visszavásárlás útján történő törlesztés engedményét, és hozzájárulnak a kölcsönök visszafizetési határidejé-

71 A 3. 4. és 5. pont megegyezik a hitelezők előző javaslatának 2. 3. és 4. pontjával.

72 A 7. pont lényegében megegyezik az előző ajánlat 6. pontjával, azzal a kiegészítéssel, hogy a Svájci Bankárok Egyesülete mint trustee „jogosult havonként a kölcsönszolgálathoz szükséges évi összegnek tizenketted részét felvenni, míg a fennmaradó összeget a város rendelkezésére bocsátja. Az összegek magyar bankokban lesznek elhelyezendőek.”

nek meghosszabbításához. Amennyiben a város megbízottainak egyéb javaslataik lennének, a hitelezők készek azokat meghallgatni.”

E határozat átadásával egyidejűleg az elnök közölte Teleszkyvel, hogy a hitelezők közül egyesek nagyon türelmetlenek, s a tárgyalások megszakítását sürgetik, s hogy Barchard nagyon határozottan olyan kijelentéseket tett, amelyek alapján az elnök közölheti Teleszkyvel, hogy megegyezés nem remélhető, ha a város a kamatok 100%-os fizetését mielőbb, hacsak lehetséges okvetlenül 3 év után fel nem veszi. Inkább az amortizáció és annak kitolása tekintetében kívánjon a magyar bizottság messzemenő engedményt.

A magyar bizottság a tárgyalások ezen fázisában hozandó határozatának nagy fontosságára való tekintettel nem volt abban a helyzetben, hogy az est folyamán megadja válaszáat, miért is kérte az ülésnek másnapra való elhalasztását.

A magyar bizottság este 10 órai kezdettel ülést tartott, melyen dr. Bárczy István bizottsági tag kivételével a bizottság összes tagjai jelen voltak.

Teleszky János kifejti, hogy a délután folyamán az elnök által átadott határozat szerint a hitelezők képviselői ragaszkodnak ahhoz, hogy a főváros 3 évig a kamatoknak 75%-át fizesse, s 3 év után a kamatszolgálatot teljes 100%-ban teljesítse. A tőketörlesztés tekintetében azonban hajlandók a hitelezők további koncessziókat tenni. A konferencia elnökének kijelentései alapján úgy látszik, hogy nem lehet megegyezésre jutni abban az esetben, ha a főváros a 100%-os kamatszolgáltatást mielőbb fel nem veszi. Az Éber által a délután folyamán a hitelezők képviselői előtt közbevetőleg felvetett az az eszme, hogy 8 évig a főváros 75% kamatot és azután 100%-ot fizetne, szintén vissza lett utasítva; ily körülmények között, ha szakítani a magyar bizottság nem akar, s minthogy a hitelezők felszólítottak, hogy írásbeli válaszukra a magyar bizottság esetleg további javaslatot tegyen, oly javaslatot kelle-
nek tenni, mely áthidalná ama két ellentétes állásfoglalást

a.) hogy a hitelezők mielőbb 100%-os kamatot kívánnak

b.) hogy a magyar bizottság tagjai a legközelebbi évek tekintetében óhajtanak elsősorban fizetési könnyebbségeket. Ennek megfelelően Teleszky a következő javaslat megtételét ajánlja:

5 éven át a kamatok 75%-a fizettetnék törlesztés nélkül,

3 éven át a kamatok 100%-a fizettetnék törlesztés nélkül,

8 év után teljes tőke- és kamatszolgálat a törlesztésnek 10 esztendővel való kitolása mellett.

Minthogy azonban Barchard a 3 év tekintetében állítólag semmi esetre sem enged, mint második alternatíva tekintetbe jöhetne a következő megoldás:

3 éven át a kamatok 75%-a fizettetnék törlesztés nélkül,

5 éven át a kamatok 100%-a fizettetnék törlesztés nélkül,

8 év után teljes tőke- és kamatszolgálat a törlesztésnek 20 évvel való kitolása mellett.

E javaslatok mindenesetre ultimátumszerűen volnának teendők.

Bedő Mór fenn szeretné tartani azt az álláspontot, mely a kölcsönügyi bizottságban megnyilatkozott, minthogy azonban ettől az állásponttól el kell térni, javasolja, hogy először hallgattassék meg a kölcsönügyi bizottság, anélkül azonban, hogy a tárgyalások megszakíttassanak. Ajánlja, hogy a javaslatot ne a bizottság tegye meg, hanem esetleg Teleszky Öexcellenciája a maga részéről, de legjobb volna, ha a hitelezők maguk tennék meg. A főváros minimum 5 évig a kamatoknak csak 75%-át fizetheti, de legjobb volna oda hatni, hogy a hitelezők mindkét (alternatíva) javaslatához együttesen járuljanak hozzá, s az amortizáció ideje feltétlenül 50 évben határozottassék meg. Fel volna veendő továbbá az egyezményben az, hogy a hitelezők kívánatosnak tartják, hogy a magyar állam törvényt hozzon arra vonatkozólag, hogy a székesfőváros az egyezményben foglalt feltételeknél kedvezőbb alapon fizetést nem teljesíthet. Sorsolások helyett a kötvény-visszavásárlást helyesnek tartja. A javasolt egyezmény elfogadására kitűzött 30 napi határidőt azonban kevésnek tartja, mert szükségesnek találja, hogy aláírás előtt a kölcsönügyi bizottság olyan ülésén, melyen a bizottság összes tagjai jelen vannak, egyöntetű álláspontot foglalhasson el; szerinte legalább 45 napos határidő volna kikötendő. Feltétlenül szükségesnek tartja továbbá, hogy a klíring alá tartozó arrierek kérdése előzőleg intéztesse el a kormánnyal. A hitelezők által kívánt biztosítékok tekintetében oda kellene hatni, hogy az lényegesen enyhébben állapíttassék meg, és ne vegye fölösen igénybe a főváros pénzügyi erejét. Végül javasolja, hogy az 1911. évi kölcsönre vonatkozólag főváros kötelezettsége a francia frank mai árfolyamán stabilizáltassék, mert annak dacára, hogy a mai helyzet szerint a francia frank visszaesése várható, mégis a múltakon és különösen a francia frank legutóbbi regenerálódásán okulva, valutarizikót még abban az esetben is kizárna, ha ezzel szemben a francia valutában később beállható rosszabbodás a fővárosnak előnyt jelentene.

Teleszky János kijelenti, hogy azt a kívánságot, hogy ne a magyar bizottság tegye meg a javaslatot, taktikai okokból respektálni fogja, de nem szabad a hitelezők előtt azt a látszatot kelteni, mintha a tárgyalás nem volna komoly, s a megszövegezendő egyezménytől a főváros vissza akarna lépni. Ismétli, amit úgy a közös megbeszélések, mind a magándiskurzusok alkalmával már gyakran mondott, hogy a szakítás elkerülése céljából kényszerhelyzetben olyan megállapodást fog létesíteni, mely a tárgyaló bizottság tagjait nem köti, melynek Budapesten való el- vagy el nem fogadása tekintetében teljesen szabad keze lesz a kölcsönügyi bizottságnak, s az elutasítás legfeljebb az ő dezavválását jelenti a külföldi hitelezők szemében, és nyomatékosan ismétli, hogy ezt a dezavválást nem fogja rossz néven venni. A forma egyszerű

accord-tervezet⁷³ lesz, azzal a kikötéssel, hogy a főváros x napig az el- vagy el nem fogadásra határidőt kap. Esetleg az ajánlatot a maga nevében teszi meg.

A 30 napi határidőhöz feltétlenül ragaszkodni fog, esetleg többet is igyekszik elérni. Vállalja azt is, hogy a fenti két prozozíciót nem mint alternatívát, hanem a benne foglalt feltételeket együttesen terjeszti elő. Arra vonatkozólag, hogy az 1911. évi kölcsönnél a főváros kötelezettsége a francia frank mai árfolyamán stabilizáltassék, ismételten megjegyzi, hogy a franciák e tekintetben rendkívül érzékenyek, s kívánják, hogy a kölcsön eredeti szerkezete ne változtassék meg.

Wolff Károly kijelenti, hogy a magyar bizottság eddigi belső tárgyalásai folyamán különböző vagylagos javaslatok merültek fel a város érdekében. Ha valamikor a naplók szerint ezen benső tárgyalásokon tett javaslatok között ellentmondások lennének megállapíthatók, ennek magyarázatául szolgáljon az, hogy a hitelezők páratlan makacssága védekezésünk folyamán lépésről-lépésre való hátrálásra kényszerített ajánlataink megjavítása tekintetében. Az előzetes benső tárgyalásokon abban a bizottság összes tagjai egyhangúlag megegyeztek, hogy a végrehajtás veszedelmeire való tekintettel a szakítás nem kívánatos. Ezért legfontosabb annak megállapítása, hogy a bizottság minden eszközt kimerített-e a védekezésben, és lélektanilag elérkezett-e az a pillanat, hogy egy meggondolatlan lépés a teljes szakításra vezethet. Ha legminuciózusabban vizsgálja a tárgyalás folyamatát, a történeteket és kijelentéseket, úgy gondos mérlegelés után, a lelelkiismeretesebb meggondolás után ki kell jelentenie, hogy érzése szerint egyrészt közel van az a pillanat, amikor egy rossz lépés teljes szakítást vonna maga után, másrészt a bizottság mindent megtett, amit felelőssége teljes tudatában megtehetett. A hitelezők az arrierek tekintetében jelentős engedményt tettek, azt nem szabad visszautasítani. Az engedmény oly nagy, hogy azt kell gondolnunk, hogy a hitelezők gyöngye pozícióban tették ajánlatukat. Ezt azonban mégsem szabad vélelmezni, mert a francia Associatio és a képviselt nagy angol bankok bizonyosan abban a helyzetben vannak, hogy a kötvénytulajdonosokat egyesítsék. E külföldi tényezők jelenléte biztosítékot nyújt a döntőbírószági veszély be nem következése tárgyában, de ettől eltekintve is a pénzügyminiszter kijelentése szerint a város vértelve lesz a törvényhozás által olyképpen, hogy törvény fogja megállapítani azt, hogy a székesfőváros a egyezményben foglalt feltételektől eltérően a disszi-dens kötvénytulajdonosoknak többet nem fizethet.⁷⁴ Ezzel a biztosítékkal nézete szerint a szükséges óvintézkedés megtéetett.

---

73 Egyczéség-tervezet.

74 Bud János pénzügyminiszter július 29-én közölte a főváros kölcsönügyi bizottságával, hogy hajlandó lenne a kormány részéről ilyen törvényjavaslatot benyújtani, de arra kell törekedni, hogy ezt a hitelezők maguk kérjék. BFL IV. 1403. s. 9. kötet. 1925. július 29. 23. p.

Ha a bizottság a tárgyalást megszakítja, a végrehajtás veszélyének teszi ki a várost, ez esetben a város elveszíti a több mint 2 millió font sterling kedvezményt, mely mint lejárt tartozás azonnal végrehajtható zárgondnok kirendelése mellett.

Eddig 280.000 fontban limitáltam az évenként fizetendő összeg maximumát. Ha megvizsgáljuk, hogy Teleszky Öexcellenciája legújabb javaslata ezzel szemben mit jelent, úgy azt találjuk, hogy az évi teher az első 5 évben mintegy 260–300.000 £, a következő 3 évben 350–400.000 £, 8 év után 450.000 £. Ez az utóbbi összeg azonban kevesebb lesz, minthogy a kötelezvények sorsolás helyett visszavásárlás útján válthatók vissza, ami tőkeösszegben lényeges megtakarítást jelent.

Miután érett megfontolás után hozzájárul ahhoz, hogy Teleszky Öexcellenciája a fentiekben ismertetett ajánlatot megtegye, kiköti, hogy az egyezménytervezet döntés előtt a kölcsönügyi bizottság elé terjesztessék, mert nagy súlyt helyez arra, hogy a főváros a hitelezőkkel szemben a pártok egyöntetű állásfoglalásával lépjen fel. Kívánja továbbá, hogy a második alternatív ajánlat csak akkor terjesztessék elő, ha az első visszautasítatik, mert különben az első ajánlat nem volna keresztülvihető.

Szeretné, ha ez a kérdés egész vonatkozásában a politikai szempontok kizárásával, kizárólag a tárgyilagosság szempontjából kezeltetnék, s ezért a maga részéről is mindent el fog követni, hogy a tárgyalásoknál ez a szempont érvényre jusson.

Miután a jelen pillanatban arról van szó, hogy Teleszky Öexcellenciája a szakítás elkerülése végett egy utolsó ajánlatot tegyen, s annak lehetősége is fenn van tartva, hogy ehhez a javaslathoz a budapesti tényezők, nevezetesen a kölcsönügyi bizottság is a maga egészében hozzászólhasson a végleges döntés előtt, nem hiszi, hogy helyében bárki feleslegessége tudatában másképp járhatson el, miként most előadnia szerencséje volt.

Erekly Károly Teleszky javaslatához hozzájárul.

Peidl Gyula kifejti, hogy ha Wolff bizottsági tag úrnak az a véleménye, hogy a mai ülés minden momentuma feljegyeztessék, úgy meg kell állapítania, hogy ő maga (Wolff) a 280.000 fontos limitjét nem most adta fel a 2 millió font arrierek elengedése ellenében, hanem már korábban is.

Teleszky János erre megjegyzi, hogy eddig csak arról volt szó, hogy megszülessen egy oly javaslat, amelynek elfogadását a kötvénytulajdonosoknál meg fogják kísérelni, így a bizottság tagjai álláspontjukból a mai napig nem adtak fel semmit.

Peidl Gyula kijelenti, hogy felszólalásának nincsen politikai jellege, amit Öexcellenciája előad, az formailag szó szerint megáll. Lényegileg azonban úgy áll a helyzet, hogy ha a bizottság — bár csak belső tárgyalásai folyamán is — megegyezik abban, hogy új javaslatokat tesz, akkor ez egyértelmű előbbi álláspontjának feladásával. Lényegileg az is a szavakkal való játszás, hogy végleges döntés ne most történjen, hanem otthon, a kölcsönügyi bizottságnak tartassék fenn, mert hiszen a

kölsöntügyi bizottság egynéhány tag kivételével itt van, s így otthon sem foglalhat el más álláspontot, mint itt.

Teleszky János ismételten kijelenti, hogy ha itt esetleg létesül egy egyezmény-tervezet, amelyre nézve fenn van tartva, hogy azt a polgármester 30 nap múlva írhasssa alá, s a bizottság tagjai ezen idő alatt esetleg arra a meggyőződésre jutnak, hogy helyesebb a javaslatot elvetni, ezt nem tekinti az ő dezavválásának, sőt kéri a bizottság tagjait, hogy ha azt a főváros érdekében jónak látják, okvetlenül vessék el a javaslatot, mert hiszen valószínű, hogy 30 napi érett megfontolás után az ügy jobban megbíráható.

Peidl Gyula megköszöni Öexcellenciája nagylelkűségét, amellyel itt minden áron a bizottság tagjait mentesíti a felelősségtől a saját dezavválása árán is, mégis ismételnie kell, hogy ha Budapesten mást mond, mint itt, akkor önmagát is dezavválja. A tárgyalások folyamán két szempont vezette:

1. Budapest lakosságának teherviselő képessége általában, s e tekintetben osztja azt a felfogást, amely szerint ezt a képességet 280.000 font évi annuitás vállalása kimeríti;

2. A második szempont, amely vezette, a melynek ismételten kifejezést adott, a vállalandó terhek eddigénél igazságosabb megosztása, de erre csodálatosképpen egyik oldalról sem kapott eddig támogató nyilatkozatot. Ha kapott volna ebben a kérdésben megnyugtató kijelentést, helyzete más volna. Ha nem is kizárólag, de elsősorban a főváros lakosságának azt a rétegét képviseli, amellyel szemben a terhek megosztása tekintetében eddig súlyos igazságtalanságok történtek, s ha ezen változtatás nem történik, úgy ez súlyos zavarokra fog vezetni. Ha most a bizottság tagjai azt gondolják, hogy a lakosság teherviselő képessége lényegesen nagyobb, mint amelyet otthon megállapítottunk, úgy ebben kénytelen deferálni.⁷⁵ A terhek igazságos megosztásához azonban továbbra is ragaszkodik, s otthon pártja is ugyanezen álláspontra fog helyezkedni.

Felfogását összegezve kijelenti, hogy a szakítást nem tartja oly félelmesnek, mint a bizottság többi tagjai. De ennek konzekvenciáit — pártjával együtt sem — vállalhatja, mert a szakítás révén bekövetkezendő harc csak úgy lehetne eredményes, ha abban az összes pártok összefognak. Hozzájárul tehát ilyen indoklással Öexcellenciája javaslatához, akár a saját nevében, akár a bizottság nevében teszi azt meg, de nem vállalhat garanciát arra nézve, hogy a szociáldemokrata képviselők ugyanerre az álláspontra fognak helyezkedni, ha előzőleg a teherviselés igazságosabb megosztása tekintetében megállapodás nem jön létre.

---

75 Bcadni a derekát.

Wolff Károly kézséggel hajlandó egy oly értekezleten részt venni, hol a vállalandó terhek igazságos megosztásának kérdése tárgyilagosan megbíráltatik.

Peidl Gyula kijelenti továbbá, hogy a 30 napi, de esetleg még nagyobb határidőhöz annál is inkább ragaszkodnia kell, mert augusztus 20–27-re a Marseilles-ben megtartandó nemzetközi szocialista kongresszusra lévén hivatalos, rövidebb határidő esetén nem állana elegendő idő rendelkezésére ahhoz, hogy az egyezményt pártjával ismertesse.

Éber Antal csatlakozik a javaslatához, és az előtte elmondottakhoz. A vállalandó terhek igazságos elosztását maga is kívánja; a 10% surtaxe alapján való teherviselést meg kell változtatni, és e tekintetben maga is el fog minden lehetőt követni. A 280.000 fontos limittől eltér, mert azt a tények eléggé megokolják. Különösen két fontos nóvum bírta arra, hogy eredeti álláspontjától eltérjen:

1. az a körülmény, hogy a francia Associatio helyzete — mint Alphand jelzi — esetleg meglazulhat;

2. az angol csoport bankárképviselőinek kijelentése a tárgyalások megszakításának általános pénzügyi kihatásairól.

Nem gondolt arra sem, hogy a bázeli egyezmény óta a város által elkövetett hibák a kiküldött külföldi szakértőket és a hitelezők tárgyaló megbízottait oly kedvező, a székesfővárost oly kedvezőtlen helyzetbe hozták, amelyen változtatni a bizottság már nem tud. Ez a helyrehozhatatlan hiba, illetve ennek megsemmisítő hatása szintén nóvum volt a részére. A tárgyalások megszakítását ma már nem merné vállalni, mert ma már nem meggyőződése az, hogy azok később folytathatók lesznek.

Buzáth János kijelenti, hogy úgy a maga, mind megbízás folytán Bárczy bizottsági tag nevében hozzájárul a javaslatához. Kifejti, hogy nem is szólna tovább most az ügyhöz, ha Éber bizottsági tag a székesfőváros által elkövetett bizonyos helyrehozhatatlan hibákat nem említett volna. Kérdi, mik voltak ezek a helyrehozhatatlan hibák? Hiba volt az, hogy a főváros üzemeit fejlesztette, hogy azok jól prosperálnak, s hogy ezt a szakértők szemei természetesen észrevették? Éppen a főváros helyes üzempolitikája fogja eredményezni azt, hogy kötelezettségének a külföldi hitelezőkkel szemben eleget fog tehetni.

Csupor József ismételten kéri, hogy az egyezmény megkötésénél vétessék figyelembe 1. hogy az 1911. évi francia kölcsön terhe a francia frank mai árfolyamán stabilizáltassék; 2. hogy az arriereket teljes összegében az állam vállalja magára; 3. hogy az egyezmény alapján létesíthető legyen egy olyan törvény, mely szerint a főváros az egyezményben foglalt feltételeknél előnyösebb fizetést nem teljesíthet.

Szabó Imre szintén nagy súlyt helyez a törvényes garanciára, mert ha a főváros lemond a német tranche kérdésében elfoglalt álláspontjáról, feltétlenül törvényes garanciát kell kapnia, hogy az egyezményben vállalt kötelezettségeknél nagyobb

teher a jövőben nem állhat elő, mert különben az egyezmény számítási mérlege felbillen. Bud Öexcellenciája ugyan kijelentette, hogy nincs akadálya a törvény meghozatalának, de ha a szerződés a törvény meghozatalára iniciatívát nem ad, akkor meg fogja várni, amíg a hitelezők legalább 50%-a azt kéri.

Teleszky János örömmel konstatálja, az egyhangú elhatározást: megköszöni a bizottság tagjainak ezt az önzetlen eljárást. Szívesen teljesített fáradozásainak elismerését látja ebben, s reméli, hogy a bizottság nehéz munkájának a fővárosra nézve jó eredménye lesz.

Buzáth János megemlékezik végül Teleszky Öexcellenciája lelkes és odaadó munkásságáról, s ezért úgy a maga, mind a bizottság és a székesfőváros nevében leghálásabb köszönetét fejezi ki. [...] ⁷⁶

BFL IV. 1410. d. Budapest Székesfőváros Tiszti Ügyészségének iratai. Tiszti főügyészi és ügyészi irathagyatékok gyűjteménye. Szemethy Károly iratai. 5. doboz. Sokszorosított másolat dátum és aláírás nélkül.

---

76 Az augusztus 12-i plenáris ülésen Teleszky a saját nevében előterjesztette azt az indítványt, amely a megkötött egyezmény alapját képezte. Egyúttal azt kívánta, hogy a hitelezők képviselői teljes ülésben jelentsék ki, hogy hajlandók a megszövegezendő egyezményt aláírni, ha a polgármester 1925. szeptember 20-ig aláírja. Az angol bankok képviselői azonban azt válaszolták, hogy a kötvénytulajdonosok nevében nincs jogosultságuk kötelezettséget vállalni, és Barchard azt indítványozta, hogy szerkesszék meg az egyezményt, amely azonban csak akkor tekinthető elfogadottnak, ha a kötvénytulajdonosok 75%-a hozzájárul. Ez ügyben a magyar küldöttség 12-én este újabb megbeszélést tartott, a napló erre vonatkozó részét terjedelmi okokból nem közöljük. Az augusztus 13-i plenáris ülésen elfogadták a tervezetet, és a hitelezők képviselői — Barchardot is belcérteve — kinyilvánították, hogy hajlandók aláírni, ha a polgármester szeptember 20-ig aláírja. Augusztus 14-én Teleszky és a hitelezők képviselői (az angolok fenntartva, hogy csak a szöveg hitelesítése gyanánt) írták alá az okmányt. Az egyezmény hatályba lépésének feltételeként kikötötték egyrészt a főváros közgyűlése és a kormány jóváhagyását, másrészt azt, hogy mindhárom kölcsön forgalomban lévő névértékünk 60, vagy a főváros által elfogadott kisebb százalékát képviselő tulajdonosok nyilatkozzanak annak elfogadásáról. (Az egyezmény megszületésének további eseményeiről összefoglalóan lásd a bevezetőt.)